



# AZ EURÓPAI GAZDÁLKODÓK KISEMMIZÉSE

A TTIP VESZÉLYEI AZ UNIÓS  
MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐKRE

2016. ÁPRILIS



A tanulmányt írta és összeállította: Emily Diamand,  
Mute Schimpf

Közreműködők: Adrian Bebb, Andrew Kennedy

Köszönet Jean Christophe Bureauanak, Alan Matthewsnek,  
Leokadia Oreziaknak a tanulmányhoz nyújtott értékes,  
hozzáértó megjegyzésekért.



Grafika, tördelés: Lindsay Noble – [www.lindsayynoble.co.uk](http://www.lindsayynoble.co.uk)

Fordítás: Pinczés Bálint

A magyar változatot lektorálta: Fidrich Róbert

**Támogatók:** A Föld Barátai hálás köszönetet mond az Európai Bizottság Környezetvédelmi Főigazgatóságának a kiadványhoz nyújtott pénzügyi támogatásért. Jelen kiadvány tartalma nem feltétlenül tükrözi a támogató hivatalos álláspontját. A támogató nem tehető felelőssé a kiadványban található információk bármilyen felhasználásáért.

**Magyar Természetvédők Szövetsége**

1091 Budapest  
Üllői u. 91/B.

fel: (1)216-7297

fax: (1)216-7295

email: [info@mtvsz.hu](mailto:info@mtvsz.hu)

web: [www.mtvsz.hu](http://www.mtvsz.hu)

facebook: [facebook.com/mtvsz](https://facebook.com/mtvsz)

twitter: [twitter.com/mtvsz](https://twitter.com/mtvsz)

## TARTALOMJEGYZÉK

**Összefoglalás** 3. o.

**Bevezetés** 6. o.

**A TTIP hatása az EU és az Egyesült Államok közötti agrárkereskedelemre** 8. o.



**Fókuszban a földrajzi árujelzők** 16. o.



**A marhahústermelésre gyakorolt hatások** 20. o.



**A tejtermelésre gyakorolt hatások** 26. o.



**A szántóföldi terményekre gyakorolt hatások** 30. o.



**A baromfitermelésre gyakorolt hatások** 34. o.



**A sertéstermelésre gyakorolt hatások** 38. o.

**Következtetések** 42. o.

**Hivatkozások** 44. o.

**Jegyzet** 46. o.



## Összefoglalás

A Transzatlanti Kereskedelmi és Befektési Partnerség (TTIP) rendkívül jelentős hatást gyakorolhat az EU mezőgazdaságára és élelmiszertermelésére. A vállalati lobbicsoportok az Atlanti-óceán mindkét oldalán nagy erőket vetnek latba annak érdekében, hogy beléphessenek a másik fél piacaira.<sup>1, 2</sup> Ugyanakkor az amerikai és európai élelmiszertermelés eltér egymástól az érvényes élelmiszerbiztonsági normák (DG Internal Policies, 2015), állatjóléti szabályok (World Animal Protection/Humane Society International, 2014) és környezetvédelmi előírások (Friends of the Earth Europe/IATP, 2013) tekintetében.

Becslések szerint az európai élelmiszer- és itálágazat egy évben 1200 milliárd euró értékű forgalmat bonyolít le (FoodDrinkEurope, 2015). Tény azonban, hogy a kereskedelmi tevékenység rendkívül összetett, és az egyes szektorok, a különféle élelmiszertermelők, illetve az érintett tagállamok között is eltérések mutakozhatnak. Ezidáig alig néhány tanulmány próbálta meg egyáltalán felmérni a TTIP mezőgazdaságra és élelmiszertermelésre gyakorolt hatását, és ezt a bizonyos komplexitást nem mindig sikerült megragadni.

A tanulmányok azt is jelzik, hogy a TTIP révén kialakuló exportlehetőségek nem szükségszerűen jelentek magasabb jövedelmet. Az amerikai mezőgazdasági minisztérium előrejelzései szerint az európai élelmiszertermelőknek fizetett átvételi árak minden élelmiszerkategóriában csökkenni fognak (Beckman et al., 2015). Az európaiak nyeresége csak néhány szektorban realizálódik, például a sajttelzésben – de még ezeket az előnyöket is elsősorban az határozza meg, hogy az Egyesült Államok milyen mértékben változtat a jelenleg alkalmazott „nem vámjellegű” kereskedelmi korlátozásokon (Bureau et al., 2014).

A modellek azt vetítik előre, hogy a TTIP növelni fogja az Egyesült Államokból érkező élelmiszertermékek importját, meghozza az unióbeli gazdák kárára (Fontaigne et al., 2013; Beckman et al., 2015), ami potenciálisan teljes ágazatok fennmaradását fenyegeti (Bureau et al., 2014). Az EU piacaira a világ más régióiból beszállító termelők is veszteségekre számíthatnak, mert az amerikai gyártók egyre inkább kiszorítják őket (Beckman et al., 2015). Civilszervezetek és a gazdálkodók szervezetei egyaránt aggodalmukat fejezték ki, hogy a TTIP az Atlanti-óceán mindkét partján a mezőgazdaság további iparosodásához és a vállalati koncentráció fokozódásához vezethet. A fogyasztóvédelem és a környezetvédelem is a rövidebbet húzhatja, mert mind az Egyesült Államok kormánya, mind a termelőket tömörítő érdekképviseleti szervezetek nyíltan arra szólítják fel az EU-t, hogy gyengítse a védelmet olyan területeken, mint például a génmódosított élelmiszerek engedélyezése, a növényvédő szerekre vonatkozó biztonsági előírások, vagy a hústermelésben alkalmazott hormonok és patogének eltávolítására alkalmazott vegyszeres öblítés tilalmának feloldása.<sup>3</sup>



## A FÖLDRAJZI ÁRUJELZŐK KÉRDÉSE

A földrajzi árujelző védett státuszt biztosít a regionális termékek számára, ami az EU területén termelt teljes élelmiszer- és bortelemelés 6%-át teszi ki (Chever et al., 2012). Az Európai Bizottság jelentős hangsúlyt fektetett arra, hogy a TTIP megállapodás keretében biztosítsa a földrajzi árujelzések oltalmát, azonban ezt mind az Amerikai Kongresszus, mind az ország lobbicsoportjai keményen ellenzik (US Congress, 2014, 2014).

A földrajzi árujelzéssel rendelkező európai áruk exportjának 90 százalékát a borok és röviditalok teszik ki. A hazai és európai piacok sokkal fontosabbak a földrajzi árujelzővel rendelkező élelmiszeripari termékek előállításához (DG Agriculture and Rural Development, 2015f). A földrajzi jelzéssel ellátott termékek exportjának 86%-át 2010-ben összesen három ország: Franciaország, Olaszország és Nagy-Britannia adta. Az export gerincét ugyanakkor alig pár terméktípus teszi ki: pezsgők, konyakok, skót whisky, illetve Grana Padano és Parmigiano Reggiano sajtok (Chever et al., 2012).

Ha a Bizottságnak sikerülne is megállapodást elérnie a földrajzi árujelzővel ellátott termékekről, igen valószínű, hogy az csupán pár tagállam meghatározott termelői körének lenne előnyös. Félő azonban, hogy más mezőgazdasági szektorok érdekei nem sokat nyomnak a latban, ha a Bizottság csak ezen az áron tudja a saját szempontjai szerint kedvezőnek tartott megállapodást keresztülvinni (ICOS, 2015).



## MARHAHÚS

Minden gazdasági modell az amerikai marhahúsexport jelentős (akár 3 milliárd dollárt is elérő) növekedésével számol, ha az EU védővámokat megszüntetik (Fontaigne et al., 2013). Különösen a magas minőségű húst előállító hagyományos legeltető szarvasmarha gazdaságokat veszélyezteti az olcsóbb amerikai marhahús behozatala, míg „egyes európai régióknak mélyreható társadalmi és környezeti kockázatokkal kell szembenéznük” (Bureau et al., 2014. 49. o.).

A szarvasmarhák növekedését serkentő hormonok uniós tilalma,<sup>4</sup> illetve a hormonmentes marhahúsról elfogadott korlátozott vámkontingens jelenleg komoly korlátot jelent az Amerikából történő import számára. Eddig is jelentős volt a nyomás történt a tilalom feloldására, de valószínűbb, hogy végül olyan megállapodás születik, amely magasabb mennyiségű, ám hormonmentes marhahúst importot tesz majd lehetővé Amerikából. Lehetséges, hogy a védővámok teljes felszámolása helyett végül egy kvótát fogadnak el az amerikai marhahús-importra vonatkozóan, de az európai gazdálkodókra nézve még ez is igen komoly hatással lehet (Thelle et al., 2015). Egy francia gazdaságvezető becslései szerint a közelmúltban Kanadával kötött megállapodással együtt a várható kvóta eredményeként „az Európai szarvasmarhatenyésztők jövedelme (...) 40-50 százalékkal csökkenhet” (Interbev, 2015).

## TEJIPAR

A tejipari termékek kereskedelme igen összetett terület. A palettán rengeteg terméktípus található a szárított tejportól a hagyományos sajtokig, míg a kereskedők skálája a családi gazdaságoktól egészen a multinacionális vállalatokig terjed. Az uniós tejkvóták és a támogatási rendszer változásai önmagukban is alaposan felforgatták az európai tejtermelést. Az Európai Bizottság a TTIP-n keresztül jobb hozzáférést szeretne biztosítani az amerikai piacokhoz, mindazonáltal a közelmúltban az Egyesült Államok és a Csendes-óceáni térség országai között született megállapodások arra utalnak, hogy az amerikai kormány nemigen ad kedvezményeket a saját tejipara érdekeinek rovására (USDA Foreign Agricultural Service, 2015a).

A gazdasági modellszámítások szerint a TTIP eredményeként mindkét irányban jelentősen növekedni fog a tejipari termékek áramlása. Az amerikai export akár 5,4 milliárd, az európai export akár 3,7 milliárd dollárral is növekedhet, bár a szerzők szerint az adatokat érdemes fenntartásokkal kezelni (Bureau et al., 2014; Fontaigne et al., 2013). A növekvő kereskedelem ellenére az európai tejtermelők csökkenő átvételi árakkal szembesülhetnek (Beckman et al., 2015), és az előrejelzések szerint egyes tagállamokban – például Ausztriában, a Benelux Államokban és Nagy-Britanniában – a tejipari ágazat piaci értéke csökkenni fog. (Bureau et al., 2014).

A Bizottság érvelése szerint a TTIP eredményeként az európai tejipari export növekedni fog, azonban e növekedés jelentős része a sajtokra korlátozódik (Beckman et al., 2015). Úgy tűnik emellett, hogy a Bizottság nagy erőt vet latba annak érdekében, hogy oltalmat biztosítson a bejegyzett földrajzi jelzések listájának; a lista jelentős részét sajtok foglalják el. A gazdálkodó szervezetek hangot adtak abbéli aggodalmuknak, hogy a Bizottság esetleg feláldozza a többi tejipari szektor érdekeit a megállapodás oltárán (ICOS, 2015).

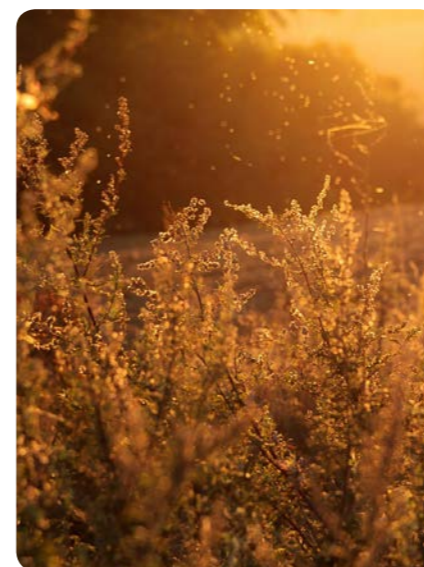
A tejkereskedelem komplexitása, illetve a kereskedelmi árak és a termelőknek fizetett átvételi árak összefüggésének összetettsége miatt nem könnyű előre jelezni a TTIP hatását. További elemzésre van szükség annak megállapítására, hogy egy integrált amerikai-európai piacon egyáltalán életképesek maradhatnak-e a kis és közepes méretű tejgazdaságok.

## SZÁNTÓFÖLDI TERMÉNYEK

Mind az Egyesült Államok, mind az Európai Unió komoly szántóföldi termelő. Abban azonban már különbségek mutatkoznak, hogy melyek a legfontosabb termények (International Grains Council, 2016). A két fél közötti kereskedelem elhanyagolható – az Egyesült Államok nem jelent kiemelt piacot az Európában termelt gabonák és olajtartalmú szemes termények számára, míg amerikai részről egyedül a szója és szójaliszt exportja tekinthető jelentősnek (DG Agriculture and Rural Development, 2015e).

Bár az Európai Bizottság kijelentette, hogy a TTIP nem érinti a génmódosított növényekkel kapcsolatos európai jogszabályokat és eljárásokat (DG Trade, 2015), az amerikai kormányzat nyilatkozataiból az derül ki, hogy a tárgyalások a génmódosított termékek szabályozására is kiterjednek.<sup>5</sup>

A modellszámítások szerint amennyiben a TTIP részeként eltörlik a kereskedelmi védővámokat, az negatív hatással lesz az EU gabonatermelésére, egyes tagállamokban akár 6%-os csökkenést eredményezve (Bureau et al., 2014). Az európai búza, kukorica és repcetermelés a legtöbb forgatókönyv szerint egyaránt csökkenni fog, és egy „kereskedelmi megállapodás jelentős Amerikából származó importnövekedést eredményezhet az EU-ban” (Bureau et al., 2014, 57. o.). Mégsem könnyű előre jelezni, hogy mindez milyen hatással lehet a szántóföldi gazdálkodók számára, hiszen a gazdák más terményeket is termeszhetnek.



## BAROMFI ÉS TOJÁS

Az Egyesült Államok és EU között igen csekély a baromfihús és a tojás kereskedelme (Európai Bizottság, 2016), mindazonáltal az amerikai lobbicsoportok a TTIP-t az európai piac megnyitására szeretnék felhasználni. Az európai termelők szervezetei aggodalmuknak adtak hangot, tekintettel arra, hogy az Egyesült Államokban alacsonyabb az állatvédelmi szabályozás szintje, és pusztán önkéntes állatjóléti kódexek vannak érvényben (National Chicken Council, 2012), míg az Unión belül a termelőknek szigorú jogszabályi előírásoknak kell megfelelniük.<sup>6</sup> Ennek ellenére az állatjóléti kérdéseket kizárták a TTIP megállapodás hatóköréből.

Jelentős eltérések tapasztalhatók a két fél között az élelmiszerbiztonsági és higiéniai normák tekintetében is; az EU „a termőföldtől a tányérig” megközelítése költségesebb. (van Horne & Bondt, 2014). E különbségek miatt az Amerikából Európába irányuló baromfihús export jelentős korlátozásoknak van kitéve, mert az EU nem engedélyezi a patogének csökkentésére használt vegyszeres öblítés alkalmazását a baromfitermékek esetén. Felmerült ugyanakkor, hogy a Bizottság ezen vegyszeres átmosóanyagok számára meg kívánja adni a zöld jelzést, ami lehetővé tenné az olcsóbb amerikai import beáramlását.<sup>7</sup>

Az Egyesült Államok Mezőgazdasági Minisztériumának előrejelzései szerint az amerikai baromfitermékek európai exportja csak kis mértékben fog növekedni a TTIP következtében (Beckman et al., 2015). Más kutatások arra utalnak, hogy az amerikai baromfihús behozatalára nézve továbbra is komoly kihívást jelent majd a Brazíliából és Thaiföldről érkező import: ez a két ország adja ugyanis az Európai Unióba szállított baromfihús túlnyomó részét (van Horne & Bondt, 2015). Egyik gazdasági modelltanulmány sem vizsgálta a TTIP tojástermelésre gyakorolt hatását.

## SERTÉSHÚS

Az európai sertéshús-termelés kétszerese az amerikai szektorénak (DG Agriculture and Rural Development, 2014a) és szigorúbb állatvédelmi előírásokat követ (World Animal Protection/Humane Society International, 2014). Az EU piacának méretét csak a kínai haladja meg, és az amerikai lobbisták keményen küzdenek a nagyobb piaci hozzáférés érdekében (National Pork Producer's Council, 2013). Jelenleg azonban igen alacsony az Amerikából származó import, mert az EU nem engedi a raktopamin és más növekedési hormonok szarvadányait tartalmazó sertéshús forgalmazását, tekintettel a fogyasztók biztonságára: az amerikai sertések 60-80%-át kezelik ezzel a hormonnal (Strom, 2015).

A raktopamin tilalmának feloldása mellett az amerikai lobbiszervezetek a védővámok teljes eltörléséért is lobbiznak. Az Unió hagyományosan erősen ragaszkodik a saját sertéságazata védelméhez, és így valószínűbb, hogy e helyett inkább a raktopamin-mentes sertéshúsról adna jelentős kvótát. Ez azonban akár egy elkülönült amerikai kínálat kifejlesztéséhez is vezethet.

A gazdasági modellezésben nem tesznek különbséget a sertéshús és más húsok között, ám azt jelzik előre, hogy a védővámok kiküszöbölése az európai „fehér hús” szektor megrendüléséhez vezethet, ami a Balti államokban 9 százalékos csökkenést is jelenthet, és „az európai termelőknek jelentősen megnövekedett importtal (...) és új gazdasági nehézségekkel kell szembenéznük” (Bureau et al., 2014, 57. o.).

# Bevezetés

2001 után az úgynevezett Dohai Forduló keretében a Kereskedelmi Világszervezet egy átfogó kereskedelmi megállapodást ígerekedett kötni mind a 164 WTO-tagállam részvételével. A 2000-es évek végén e tárgyalások megfeneklettek, aminek eredményeként inkább a kétoldalú kereskedelmi egyezmények terjedtek el. Az elmúlt évtizedben az Európai Unió Kolumbiával és Peruvával, Ukrajnával, Dél-Afrikával és Vietnammal kötött kereskedelmi megállapodásokat. Az Egyesült Államok kormánya és az Európai Bizottság 2011-ben létrehozta a «Munkahelyekkel és Növekedéssel Foglalkozó Magas Szintű Munkacsoportot». Ez a csoport alakította ki az Egyesült Államok és az EU közötti Transzatlanti Kereskedelmi és Befektetési Partnerség (TTIP) irányvonalait, kifejtve, hogy a kereskedelmi megállapodásnak „fel kell számolni a kétoldalú kereskedelem útjában álló vámokat, (...) és rövid időn belül el kell törölni a legérzékenyebb védővámok túlnyomó többségét” (High Level Working Group, 2013). Az ezt követő időszakban a TTIP kérdése óriási politikai és gazdasági jelentőségre tett szert. A megállapodás fontosságát érzékelteti, hogy annak sikere vagy kudarca egyes szereplők szerint még „a jelenlegi [Európai] Bizottság sikerességét is nagyrészt meghatározza” (Bendini, 2015, 4. o.).

Az TTIP-tárgyalások az agrárkereskedelem mellett számos szektorra kiterjednek; a mezőgazdasági termékek kereskedelme a két fél között folytatott kereskedelmi tevékenység töredéke csupán. 2014-ben a mezőgazdasági termékek az európai árak és szolgáltatások amerikai exportjának mindössze 5,3%-át adták, míg az Egyesült Államokból származó import 5,1%-át tették ki (European Commission, 2015a). Ugyanakkor az Egyesült Államokba irányul az EU mezőgazdasági és élelmiszeripari kivételének 13%-a, minden más országot jelentősen megelőzve (European Commission, 2015a). A mezőgazdaság emellett gyakran váltott ki heves kereskedelmi vitákat, például a terméktámogatások, a szarvasmarhák szervezetébe juttatott növekedési hormonok, vagy éppen a génmódosított termékek kérdésén keresztül. Végül a gazdálkodás komoly és közvetlen hatást gyakorol a környezetre, a tájra és a mindannyiunk egészségére, miközben kulturális jelentősége is óriási, és jelentős vállalati lobbiszervezeteket tudhat magáénak az Atlanti-óceán mindkét oldalán.

Így annak ellenére, hogy a mezőgazdaság a tárgyalások hatókörébe eső kereskedelmi tevékenység töredékét jelenti, fontossága összességében meghaladja a szektor méretét. Ennek eredményeként az Egyesült Államok nagyon világos célt tűzött ki: a tárgyalások feladata „az exporttevékenység útjában álló védővámok és kvóták lebontása által elősegíteni, hogy az amerikai mezőgazdasági termékek értékesítésének teljes potenciálja megvalósulhasson”. (Office of the United States Trade Representative, 2014)

## KERESKEDELMI KORLÁTOK A VITÁK KERESZTTÜZÉBEN

ATTIP-tárgyalások napirendjén a kereskedelmet érintő kormányzati tevékenység két eltérő típusa szerepel. Az első csoportba az importra kivetett védővámok és kvóták (vámkontingensek) vonatkoznak. A második csoportba az EU-ban és az USA-ban elfogadott eltérő jogszabályok és eljárások sokasága tartozik, amelyeket a kereskedelmi tárgyalások során „nem vámjellegű intézkedéseknek” neveznek.

## VÉDŐVÁMOK ÉS VÁMKONTINGENSEK

A védővámok az importcikkre kivetett adók vagy vámok az adott termék forgalomba hozatala előtt. Általában a termék értékének meghatározott százalékában fejezik ki. A védővámok célja, hogy az importárakat feltornászva védjék a hazai termelőket; általában a szabad kereskedelem útjában álló akadályként tekintenek rájuk. A védővámok egy fajtája a vámkontingens vagy kvóta. Kvóta alkalmazása esetén meghatározott mennyiségű importtermék számára biztosítanak egy alacsony szintű, vagy kifejezetten nulla százalékos védővámot. Ennek egy további változata az ún. kedvezményes vámkontingens (kedvezményes kvóta), amely egy adott ország vagy országcsoport importcikkei számára biztosít alacsony vagy nulla tarifájú védővámokat. A kvótákat számos esetben egyfajta kompromisszumként vezetik be, ilyenkor a piacokat a behozatal egy meghatározott szintje erejéig nyitják meg.

„Az amerikai agrárszektor nem elég erős ahhoz, hogy önmagában elfogadtasson egy adott egyezmény, de ahhoz biztosan elegendő erővel rendelkezik, hogy egy már végigtárgyalt egyezmény elfogadását megakadályozza.”

Tom Vilsack, amerikai mezőgazdasági miniszter. (Reuters, 2015)

„Nem tudom elképzelni, hogy az Egyesült Államok Kongresszusa az amerikai mezőgazdasági szektor támogatása nélkül fogadjon el a TTIP megállapodást.”

James Mulhern, az amerikai Nemzeti Tejtermelő Szövetség (National Milk Producer Federation) elnöke. (Maler & Hutchison, 2015)

## „NEM VÁMJELLEGŰ INTÉZKEDÉSEK”

A legtöbb kereskedelmi tárgyalás középpontjában a vámtarifák csökkentése áll, de az EU és az Egyesült Államok a „nem vámjellegű intézkedések” csökkentéséről is tárgyal egymással. Azokról a jogi követelményekről van szó, amelyeknek az importált árucikkeknek meg kell felelniük, mielőtt az importáló országban értékesíteni lehetne őket. A beszámolók szerint a TTIP-tárgyalások 80%-a szól a nem vámjellegű intézkedésekről, és csupán 20%-uk foglalkozik magukkal a védővámokkal (Euractiv, 2015).

A mezőgazdaság és az élelmiszerek kérdésében a nem vámjellegű intézkedések nagyjából két kategóriába sorolhatók (United Nations UNCTAD, 2015). Az egyik csoportba az élelmiszerbiztonsággal, a növényi, állati és emberi egészség védelmével, a kártevők és betegségek terjedésének megelőzésével, valamint a biodiverzitás védelmével kapcsolatos törvények és korlátozások tartoznak. Ezek az úgynevezett „egészségügyi és növény-egészségügyi intézkedések” (angolul sanitary and phytosanitary measures vagy SPS). A nem vámjellegű intézkedések másik típusába az Egyesült Államok és az EU területén elfogadott eltérő előírások és követelmények sorolhatók. Ide tartozik például az élelmiszerek termékregisztrációja, a címkézés, csomagolás, az ellenőrzéssel vagy a szállítással kapcsolatos követelmények, amelyeket összefoglaló néven „a kereskedelmet akadályozó technikai korlátoknak” hívnak (angolul technical barriers to trade vagy TBT).

## EURÓPAI UNIÓS INTÉZKEDÉSEK, AMELYEKET AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK INDOKOLATLAN KERESKEDELMI AKADÁLYOKNAK TEKINT



### Uniós intézkedés

A növekedési hormonnal kezelt szarvasmarhából származó hús tilalma

Raktopamin növekedési hormonnal kezelt sertésekből származó hús tilalma

Genetikailag módosított növényekből nyert élelmiszerekre vonatkozó nyomon követhetőségi követelmények

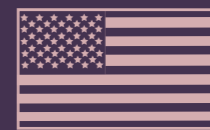
Puffer zónák a nem génmódosított termények GMO-szennyeződésének megelőzésére

Génmódosított élelmiszerek címkézése

A „patogéncsökkentő” vegyszerekkel átöblített baromfi húrára vonatkozó tilalom

Az élelmiszerekben megengedett növényvédőszer-maradványokra vonatkozó uniós korlátozások

A tejre vonatkozó alacsonyabb uniós szomatikus sejtszám küszöbérték.



### Az amerikai kormány véleménye

„a tudomány nem támasztja alá” (US Trade Representative, 2014, 16. o.)

„egyes kereskedelmi partnerek a tudománytól eltérő szempontokat követnek” (US Trade Representative, 19. o.)

„kereskedelmileg megvalósíthatatlan” (US Trade Representative, 2014, 44. o.)

„szükségtelen és nehézkes” (US Trade Representative, 2014, 44. o.)

„technikai akadályokkal korlátozza a kereskedelmet, tévesen azt sugallva, hogy ezek az élelmiszerek nem biztonságosak” (US Trade Representative, 2014, 21. o.)

„nem tűnik tudományosan megalapozottnak” (US Trade Representative, 2014, 47. o.);

„ésszerűtlenül alacsony küszöbértékek” (US Trade Representative, 2014, 25. o.)

„minőségi, nem pedig az élelmiszerbiztonsági kritérium” (US Trade Representative, 2014, 47. o.)

A TTIP „ellen folytatott küzdelem tétje Amerikában és Európában egyaránt az emberi léptékű gazdálkodás védelme az iparszerű mezőgazdaság modellje helyett, amely elpusztítja a környezetet, tönkreteszi az emberi egészséget, és egyaránt az állatok és a munkavállalók kizsákmányolásával jár”

A Via Campesina Európai Koordinációs Testülete, (ECVC, 2015)

# A TTIP hatása az EU és az Egyesült Államok közötti agrárkereskedelemre

Az EU és az Egyesült Államok eltérő típusú mezőgazdasági és élelmiszeripari termékekkel kereskedik. Az uniós export közel kétharmada fogyasztó-orientált, feldolgozott termék, mint például a bor, a whisky és a sajt (Grueff & Tangerman, 2013). Ezzel szemben az amerikai exportot inkább az ömlesztett termékek és állati takarmányok uralják. Igaz ugyan, hogy az EU agrárkereskedelmi többlettel bír az Egyesült Államokkal szemben, amelynek értéke 2015-ben 7,2 milliárd dollárra rúgott, ám ez nagyrészt az alkohol kivételének tudható be. 2015-ben az alkoholos italok adták az exportérték 45%-át (European Commission, 2016). Amennyiben az alkoholt kivonjuk a képletből, az EU kereskedelmi többlete az Egyesült Államokkal szemben 97 millió euróra esik vissza (lásd a táblázatot).

Az amerikai piacra szállított 20 legfőbb európai agrár-élelmiszeripari exportcikk (2015)	millió EUR	a teljes kivitel %-a	Az európai piacra behozott 20 legfőbb amerikai agrár-élelmiszeripari importcikk (2015)	millió EUR	a teljes amerikai export %-a
Szesz, likőr és vermut	3 867	19,9	Trópusi gyümölcs, frissen vagy szárítva; olajos magvak és fűszerek	2 695	22,5
Bor, almabor és ecet	3 321	17,1	Szójabab	1 727	14,4
Sör	1 468	7,6	Szesz, likőr és vermut	823	6,9
Víz, üdítőitalok	980	5	Élelmiszer-készítmények (nincs részletezve)	523	4,4
Sajt	905	4,7	Bor, almabor és ecet	509	4,2
Zöldség- és gyümölcskészítmények; diófélékből készült készítmények	834	4,3	Olajpogácsa	432	3,6
Tészták, péksütemény, keksz, kenyér	820	4,2	Nyers dohány	365	3,0
Olívaolaj	800	4,1	Zöldségek, frissen, hűtve és szárítva	329	2,7
Csokoládé, cukrásztermék, fagyalt	653	3,4	Állateledel	307	2,6
Élelmiszer-készítmények (nincs részletezve)	493	2,5	Olajos magvak a szója kivételével	305	2,5
Élőállat	374	1,9	Búza	296	2,5
Kazein, fehérjeanyagok, módosított keményítők	351	1,8	Zöldség- és gyümölcskészítmények; diófélékből készült készítmények	271	2,3
Mézgák, gyanták és növényi kivonatok	286	1,5	Kazein, egyéb és módosított keményítők	268	2,2
Zöldségek: frissen, hűtve, szárítva.	269	1,4	Szarvasmarhafélék húsa: frissen, hűtve, fagyasztva	236	2,0
Sertéshús: frissen, hűtve, fagyasztva	268	1,4	Friss és szárított gyümölcs, a citrusfélék és trópusi gyümölcsök kivételével	210	1,8
Nyers kávé, ömlesztett tea, maté	265	1,4	Más állati takarmányok és összetevők	204	1,7
Illóolajok	215	1,1	Növényi olajok, a pálma- és olívaolaj kivételével.	200	1,7
Állateledel	213	1,1	Zsírsavak és viaszok	172	1,4
Húskészítmények	191	1,0	Illóolajok	166	1,4
Trópusi gyümölcs, frissen vagy szárítva; olajos magvak és fűszerek	190	1,0	Termékek, nem tulajdonítható	161	1,3
Fennmaradó termékek	2 645	13,6	Fennmaradó termékek	1 787	14,9
<b>Összesen</b>	<b>19 407</b>		<b>Összesen</b>	<b>11 986</b>	
			Az EU agrárkereskedelmi mérlege az USA-val szemben	7 241	
			Az EU agrárkereskedelmi mérlege az USA-val szemben az alkoholos termékeket leszámítva	97	

## AGRÁR- ÉS ÉLELMISZERIPARI TERMÉKEK KERESKEDELME AZ USA ÉS AZ EU KÖZÖTT, 2015 (EUROPEAN COMMISSION, 2016)

Az Egyesült Államok az uniós mezőgazdasági termékek legnagyobb importőre (European Commission, 2016). Mindazáltal elmondható, hogy az Egyesült Államokkal folytatott agrárkereskedelem tekintetében az egyes EU-tagállamok jelentős eltéréseket mutatnak, és számos tagállam esetében az Egyesült Államok nem tekinthető jelentős kereskedelmi partnernek – különösen az EU-15 csoporton kívüli, később csatlakozó tagállamokra igaz ez. A legnagyobb agrár-élelmiszeripari exportőrök az Egyesült Államok felé Franciaország, Olaszország, Spanyolország, Hollandia és Németország. Az amerikai termékek legfontosabb importőrei Németország, Spanyolország, Hollandia és az Egyesült Királyság.

Gyakran hangzik el viszont, hogy a védővámok nem jelentenek jelentősebb akadályt az Egyesült Államok és az EU közötti kereskedelemben, mindkét fél védővámokkal korlátozza a mezőgazdasági importot (lásd a táblázatot). Nemcsak a védővámok tekintetében akad különbség az Egyesült Államok és az EU között. A két fél között számos eltérést találunk a jogszabályok, a biztonsági intézkedések, eljárások és a monitoring tevékenység terén. Ezek az ún. „nem vámjellegű intézkedések”, amelyek akkor is korlátozzák a piacra jutást, ha nem kifejezetten e célból vezették be őket (lásd: 1. fejezet). Ezen intézkedések részleteivel kapcsolatban nem mindig könnyű információt szerezni, mindazonáltal az országoknak kötelességük tájékoztatni a Kereskedelmi Világszervezetet a változásokról. Egy a közelmúltban készült elemzés megállapította, hogy az Egyesült Államok a mezőgazdasági és élelmiszer behozatal 98%-ára jelentett be új, vagy megváltozott egészségügyi és növény-egészségügyi intézkedéseket (SPS), illetve a teljes importvolumen 87,6%-a esetében „kereskedelmet akadályozó technikai korlátokat”. Az EU ezzel szemben a mezőgazdasági és élelmiszer-behozatal 97,6%-ára jelentett be új vagy megváltozott egészségügyi és növény-egészségügyi intézkedéseket (SPS), a behozatal 100%-a esetében pedig „a kereskedelmet akadályozó technikai korlátokat” (Bureau et al., 2014).

## Példák a termékkategóriákra jellemző átlagos védővámtarifákra, 2010 (Bureau et al., 2014)

Mezőgazdasági termék	Az USA által az Európából behozott termékekre kivetett vámtarifa	Az EU által az Amerikából származó importcikkekre kivetett vámtarifa
Tejtermékek	20,2%	42%
Cukor	18,7%	24,3%
„Egyéb ételkészítmény”	9,4%	-
„Élelmiszer-készítmények zöldségekkel”	7,6%	18,4%
„Élelmiszer-készítmények gabonafélékkel”	5,8%	8,5%
Zöldségek	4,8%	10,6%
Hús	4,7%	45,1%

## AZ AGRÁRTÁMOGATÁSI RENDSZEREK PROBLÉMÁJA

Az EU és az Egyesült Államok igen eltérő rendszereket alakított ki a mezőgazdaság pénzügyi támogatására. Az Egyesült Államokban 2014-ben elfogadott Farm Bill a támogatási mechanizmusokat a kockázatkezelés alapú támogatott termékbiztosítási rendszerek irányába tolta el. Azonban az uniós támogatás mintegy 60%-át közvetlen kifizetések formájában folyósítják, és csak 1%-ot érnek el a biztosítási jellegű tételek (DG Internal Policies, 2014). Az 1305/2013/EU rendelet kötelezi a tagállamokat, hogy vezessenek be akkreditált biztosítási mechanizmusokat a gazdálkodók védelmében. A Bizottság megjegyzése szerint azonban „kétséges, hogy sor kerül-e az Európai Unióban a megfelelő kockázatkezelési eszközök kialakítására [2020-ig]” (DG Internal Policies, 2014, 16. o.)

A termelők az Atlanti-óceán mindkét oldalán jelentős pénzügyi támogatásban részesülnek, ám egyes európai gazdálkodó szervezetek álláspontja szerint az amerikai rendszer az árak ingadozását ösztönzi azáltal, hogy megvédi a gazdaságokat az alacsony árakkal szemben; az uniós rendszerben ezzel szemben a gazdálkodók jobban ki vannak téve a piaci ár változásainak. (Confederation Paysanne, Parasztszövetség) Mivel a TTIP-tárgyalások napirendje nem terjed ki a mezőgazdasági támogatási mechanizmusok reformjának kérdésére, az amerikai és európai gazdálkodók könnyen abban a helyzetben találhatják magukat, hogy ugyanazon a piacon kell versengeniük, miközben eltérő mezőgazdasági támogatási mechanizmusokat élveznek.

## A MEZŐGAZDASÁGRA GYAKOROLT HATÁSOK ELŐREJELZÉSE.

Bár az USA-EU kereskedelmi megállapodás gazdasági előnyeivel kapcsolatban igen ambiciózus állítások fogalmazódtak meg, alig néhány tanulmány tett arra kísérletet, hogy modellezze a TTIP mezőgazdaságra és élelmiszeriparra gyakorolt gazdasági hatásait (lásd a táblázatot).

Az Európai Bizottság a londoni Gazdaságpolitikai Kutatóközpont (Centre for Economic Policy Research) 2013-ban publikált tanulmányára (Francois et al., 2013) hivatkozva igyekezett alátámasztani, hogy a TTIP gazdasági előnyöket fog nyújtani. Azonban a kérdéses tanulmány egyetlen kategóriába sorolva vizsgálta a mezőgazdaságot, a halászatot és az erdőgazdálkodást, mintha azok azonos iparágat alkotnának. Bár a tanulmány prognosztizál némi növekedést az agrárium mezőgazdasági tevékenységére nézve (0,03% a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás és a halászat; illetve 0,06% a feldolgozott élelmiszer-termelés esetében), a kutatás nem alkalmas a különböző mezőgazdasági szektorokban jelentkező hatások közötti esetleges különbségek feltárására. A modellezés ráadásul feltételezte, hogy a mezőgazdasági terményekre kivetett védővámokat szinte teljes mértékben megszüntetik. Ez azonban meglehetősen valószínűtlen, tekintettel arra, hogy más országokkal kötött kereskedelmi megállapodásaikban mind az Egyesült Államok, mind az EU ragaszkodott a kiemelt mezőgazdasági ágazatok védelmének fenntartásához. Az Európai Unió elsősorban a sertés- és marhahúságzat, az Egyesült Államok pedig a tejipar esetében járt el hasonló módon.

Részletesebb vizsgálatot készített az Előrejelzések és Nemzetközi Információk Kutatóközpontja (CEPII – Centre d'Etudes Prospectives et d'Informations Internationales) (Fontaigne, Gourdon és Jean, 2013). Ez a tanulmány egyrészt azt modellezte, milyen hatást vált ki, ha a mezőgazdasági kereskedelmet érintő nem vámjellegű intézkedések egy részét kiküszöbölik, másrészt azt, hogy a védővámok lebontása milyen hatással jár az egyes mezőgazdasági ágazatokban. Bár a tanulmány nagyarányú agrárkereskedelmi volumen-növekedést prognosztizál a TTIP megállapodás eredményeként, az előnyök orozslánrésze az amerikai termelőkre korlátozódna. Így míg az uniós mezőgazdaság hozzájárulása a bruttó hazai termékhez (a GDP-hez) az előrejelzések szerint 0,8 százalékkal csökken, az amerikai agrárszektor gazdasági teljesítménye 1,9 százalékkal növekszik. A szerzők azt sugallják, hogy a legnagyobb kereskedelmi volumen-növekedés a tejtermékek, a rostonvények és a húсарuk körében várható – ezek pedig elsősorban amerikai exportcikkek. Ugyanakkor a védővámok eltörlésére leginkább érzékeny szektorok az amerikai tejágazat és az uniós húsipar, különösen a marhahústermelés.

2014-ben az Európai Parlament átfogó tanulmány elkészítésére adott megbízást a TTIP mezőgazdaságra gyakorolt hatásainak modellezése céljából (Bureau et al., 2014). A kutatók különböző vámtarifa-csökkentési forgatókönyveket, illetve a nem vámjellegű intézkedések leépítésére alapuló forgatókönyveket modelleztek. A „referencia-forgatókönyv” modell szerint az USA-ba irányuló európai export 56%-kal, az EU-ba irányuló amerikai eredetű import pedig 116%-kal nőhet. Valamennyi forgatókönyv szerint csökkenni fog a mezőgazdaság hozzájárulása az uniós GDP-hez – 0,3% és 0,7% közötti értékkel. A kutatók azt is megállapították, hogy a védővámok leépítése csekély hatással lenne a kereskedelemre, míg ezzel szemben a nem vámjellegű intézkedések csökkentése jelentős változásokat idézne elő. Így például az EU nem vámjellegű intézkedéseinek 25%-os csökkentése 2000%-os növekedéshez vezetne az amerikai tejtermékek európai importjában.

A tanulmány a tagállamok szintjén is vizsgálta a hatásokat. A tanulmányban megfogalmazott előrejelzések szerint a balti országok teljes agrár-élelmiszeripari ágazatának gazdasági teljesítménye akár 1,3%-kal is csökkenhet, míg a sertés- és baromfiágazat esetében 9,6%-ot is elérhet a visszaesés (ez a két szektor teszi ki az érintett országok mezőgazdasági GDP-hozzájárulásának 12,4%-át). Az elemzés prognózisai szerint csökkenni fog továbbá a gyümölcs- és zöldségtermesztés hozzájárulása a spanyol és olasz GDP-hez; valamint a gabonaféléké a spanyol és francia GDP-hez, illetve a tejtermékek hozzájárulása a Benelux államokban, Ausztriában, Németországban és az Egyesült Királyságban. Egytől egyig fontos nemzeti ágazatokról van szó.

Tanulmány	Feltevés és módszertan	Előrejelzések
Centre for Economic Policy Research (Gazdaságpolitikai Kutatóközpont, CEPR) (Francois et al., 2013)	<i>A mezőgazdaságra vonatkozó „csak védővám” jellegű megállapodás, 98%-kal csökkentett védővámokkal.</i>  <i>Az agrár-élelmiszeripari ágazatot csak „Mezőgazdaság, Erdészet és Halászat” és „Feldolgozott élelmiszerek” részekre bontották.</i>	<i>0,03% termelésnövekedés az EU erdészeti, halászati és mezőgazdasági ágazataiban.</i>  <i>0,06% növekedés az európai feldolgozott élelmiszer-szektorban.</i>
Előrejelzések és Nemzetközi Információk Kutatóközpontja (CEPII – Centre d'Etudes Prospectives et d'Informations Internationales) (Fontaigne, Gourdon & Jean, 2013)	<i>Vámtarifák felszámolása a mezőgazdaságban.</i>  <i>A nem vámjellegű intézkedések 25%-os egyenérték-csökkenése (AVE).</i>  <i>A mezőgazdasági kereskedelmet tág kategóriákra bontották.</i>  <i>Az alkoholtartalmú italokat az élelmiszerektől elkülönítve elemezték.</i>	<i>Az amerikai agrár-élelmiszeripari export 168%-os növekedése.</i>  <i>A mezőgazdaság hozzájárulása az amerikai GDP-hez 1,9%-kal nő (2007-es árakon +6,6 milliárd USD).</i>  <i>Az európai agrár-élelmiszeripari export 149%-os növekedése.</i>  <i>A mezőgazdaság hozzájárulása az uniós GDP-hez 0,8%-kal csökken (2007-es árakon -5,8 milliárd USD).</i>  <i>A mezőgazdaság hozzájárulása a GDP-hez csökken: Németország (-1,2 milliárd USD); Nagy-Britannia (-1,1 milliárd USD); Franciaország (-700 millió USD); „Dél-Európa” (-1,1 milliárd USD).</i>
Európai Parlament (Bureau et al., 2014)	<i>Több forgatókönyvet modelleztek.</i>  <i>„Referencia-forgatókönyv”: A nem vámjellegű intézkedések 25 százalékos csökkenése, minden védővám eltörlése 2025-ig.</i>  <i>A mezőgazdasági kereskedelmet kategóriákra bontották.</i>  <i>Hatások a tagországokban/országcsoportokban.</i>	<i>56%-os európai exportnövekedés, többek között a következő termékcsoportokban: italok, dohány, tejtermékek, illetve „egyéb élelmiszeripari termékek” (pl. elkészített hal és zöldség, lisztfélék, gyümölcslevek).</i>  <i>Az amerikai export 116%-os növekedése, beleértve többek között az „egyéb élelmiszeripari termékek”, a tejtermékek, a gyümölcsök és zöldségek, a baromfihús és a gabonafélék csoportjait.</i>  <i>A fő hatást a nem vámjellegű intézkedések csökkentése adja.</i>
Az Egyesült Államok Mezőgazdasági Minisztériuma, Gazdaságkutató Szolgálat (USDA ERS) (Beckman et al., 2015)	<i>Újabb (2011-es) adatokat használtak.</i>  <i>Nem mentek le tagállami szintre, viszont 38 kategóriára bontották a mezőgazdasági kereskedelem területét.</i>  <i>3 forgatókönyv: minden vámtarifa és kvóta eltörlése; meghatározott nem vámjellegű intézkedések eltörlése; a hazai termékek iránti fogyasztói preferenciákra gyakorolt hatások.</i>	<i>5,475 milliárd dollár értékű amerikai exportnövekedés</i>  <i>747 millió dollár értékű európai exportnövekedés</i>  <i>Az amerikai exportvolumen növekedése szinte minden élelmiszer-kategóriában.</i>  <i>Az európai piaci árak minden élelmiszer-kategóriában csökkennek.</i>

## MI TÖRTÉNHEK: A CETA ÉS A TPP TANULSÁGAI

A közelmúlt szabadkereskedelmi megállapodásai képet adhatnak arról, hogy az EU és az USA várhatóan hogyan állnak majd a mezőgazdasági termékek kérdéséhez a TTIP-tárgyalások során:

A CETA, azaz a Kanada és az EU közötti átfogó megállapodás keretében az EU belement a mezőgazdasági védővámok 92,2%-ának megszüntetésébe, ami később 93,8%-ra emelkedett, igaz, néhány kivétellel: (European Commission, 2014b):

- Sikerült fenntartani „belépési árrendszert” az alma, a citrusfélék, a kivi, a fejes saláta és az endívia, az őszibarack és a nektarin, a körte, szamóca, az étkezési paprika, csemegeszőlő és paradicsom esetében. (Ez a rendszer korlátozza az Unióba egy bizonyos árszint alatt behozni kívánt termékek importját);
- Kvótákat fogadtak el marha- és sertéshús, valamint a konzerv csemegekukorica vámmentes behozatalára;
- A csirke- és pulykahús, illetve a tojás és a tojástermékek kikerültek a megállapodásból.

A Csendes-óceáni Partnerségi megállapodás, a TPP (Trans-Pacific Partnership) keretében az Egyesült Államok késznek bizonyult szinte minden mezőgazdasági importvám eltörlésére a partnerországokkal szemben, viszont a cukorra és a tejtermékek importjára vámkontingenst vezetett be (USDA Foreign Agricultural Service, 2015).

Míg az EU szélesebb termékkör védelméről igyekezett gondoskodni, szembeötlő, hogy az Egyesült Államok a lehető leghatározottabban védte meg tejiparát a TPP keretében. A tejipar területén az Európai Bizottság nyilatkozatai szerint a TTIP jelentős kereskedelmi nyereséget hozhat. Ez az elképzelés azonban hiú ábrándnak bizonyul, ha az Egyesült Államok ugyanarra az álláspontra helyezkedik, mint amelyhez annak idején a csendes-óceáni kereskedelmi partnerekkel szemben ragaszkodott.

A legfrissebb kutatási adatokat az Egyesült Államok Mezőgazdasági Minisztériumának Gazdaságkutató Szolgálat, az USDA ERS tette közzé (Beckman et al., 2015). A tanulmány nem vizsgálta külön-külön az EU tagállamok szintjén várható hatásokat, viszont minden korábbinál részletesebb információt nyújt az egyes mezőgazdasági szektorokról, összesen 38 kategóriára bontva az agrárkereskedelmet. A modellezés során vizsgálták a védővámok eltörlésének hatását, de elemezték a Minisztérium által amerikai szempontból költségesnek ítélt nem vámjellegű intézkedések kiiktatásának várható következményeit is. Az USDA előrejelzése szerint ez utóbbi lépés jelentősen növelheti az amerikai exportot, aminek következtében az európai piaci árak esnek, a termelés pedig visszaesik.

A modellek egy része túlságosan ambiciózusnak hat, mivel a kutatók feltételezték, hogy az Unió kész teljes egészében eltörölni az Egyesült Államok számára költséges nem vámjellegű intézkedéseket. Ez ellen szól, hogy az intézkedések bevezetésére fogyasztóvédelmi okokból került sor, és az is, hogy az EU ragaszkodott hozzájuk az eddig felmerült kereskedelmi viták során. Az összes hasonló védőintézkedés eltörlése hatalmas engedmény lenne az Európai Bizottság részéről, és nem valószínű, hogy azt akár az Európai Parlament, akár a tagállamok jóváhagynák.

## Példák az USDA által vitatott nem vámjellegű intézkedésekre (Arita, Mitchell és Beckman, 2015)

Nem vámjellegű intézkedés	Alkalmazási terület	Vámtarifa-egyenértéken kifejezett költségek (%), Arita, Mitchell, & Beckman (2015) számításai szerint	Az USDA előrejelzése, ha az intézkedést eltörlik. (Beckman et al., 2015)
A növekedési hormonok és egyes antibiotikumok felhasználásával előállított húsról vonatkozó uniós korlátozások	Marhahús	23% – 24%	Amerikai exportnövekedés: 1,861 milliárd dollár. Az európai termelés változása: -1,52%
Növekedésserkentők és egyéb SPS intézkedések alkalmazásával előállított húsról vonatkozó uniós korlátozások	Sertéshús	81%	Amerikai exportnövekedés: 2,394 milliárd dollár Az európai termelés változása: -2,97%
Patogének csökkentésére használt vegyszerek öblítéssel (klóros átvásolás stb.) előállított húsról vonatkozó uniós korlátozások	Baromfi	102%	Az amerikai export növekedése: 33 millió dollár Az európai termelés változása: -0,08%
Génmódosított növényekből készített élelmiszerekre vonatkozó uniós engedélyezés és szabályozás	Szója Kukorica	17% 79%	Az amerikai szójaexport növekedése: 861 millió dollár Az amerikai kukoricaexport növekedése: 360 millió dollár
Növényvédő szerek és egyéb anyagok szermaradványaira vonatkozó uniós határértékek	Zöldségek Gyümölcs	53% 35%	Az amerikai zöldségexport növekedése: 466 millió dollár Az európai termelés változása: -0,04% Az amerikai gyümölcsexport növekedése: 187 millió dollár
Új gyümölcsök és zöldségek behozatalára vonatkozó importengedély-eljárás (kártevőkkel kapcsolatos kockázatelemzés)	Zöldségek Gyümölcs	37% 45%	Az uniós zöldségexport növekedése: 613 millió dollár Az európai termelés változása: -0,04% Az európai gyümölcsexport növekedése: 495 millió dollár Az európai termelés változása: +1,13%

A nem vámjellegű intézkedéseket zárójelbe téve, az USDA modellje azt vizsgálja, mi történik, ha az összes védővámot és importkvótát kiiktatják a mezőgazdasági áruk kereskedelméből. Míg az amerikából származó európai import növekedését a tanulmány 5,475 milliárd dollárra becsüli, az EU-ból az Egyesült Államokba áramló export növekedésére csak 747 millió USD értéket prognosztizál. Az Amerikából EU-ba irányuló import szinte minden élelmiszer-kategóriában növekszik, a megfelelő uniós árak pedig csökkennek. Az európai kibocsátás visszaesik a következő kategóriákban: rizs, búza, durva szemű magos termékek (beleértve a kukoricát), gyümölcs, dió, cukorrépa, „egyéb termények”, „élő marha”, „élő disznó”, marhahús, sertéshús, „egyéb húskok”, savó, vaj, finomított cukor, feldolgozott rizs és feldolgozott takarmány (a kiválasztott példákért lásd a 4. táblázatot). Az uniós export növekedése szerény, sőt, az uniós piacokon termelésnövekedés mellett is esnek az árak. Ide tartoznak azok az EU számára „offenzív érdekként” kezelt élelmiszer-ágazatok (például a sajtszektor, a gyümölcs- és zöldségszektor).



Válogatott példák az összes EU-USA agrárkereskedelmi védővám és vámkontingens eltörlését modellező tanulmány előrejelzéseiből (Beckman et al., 2015)

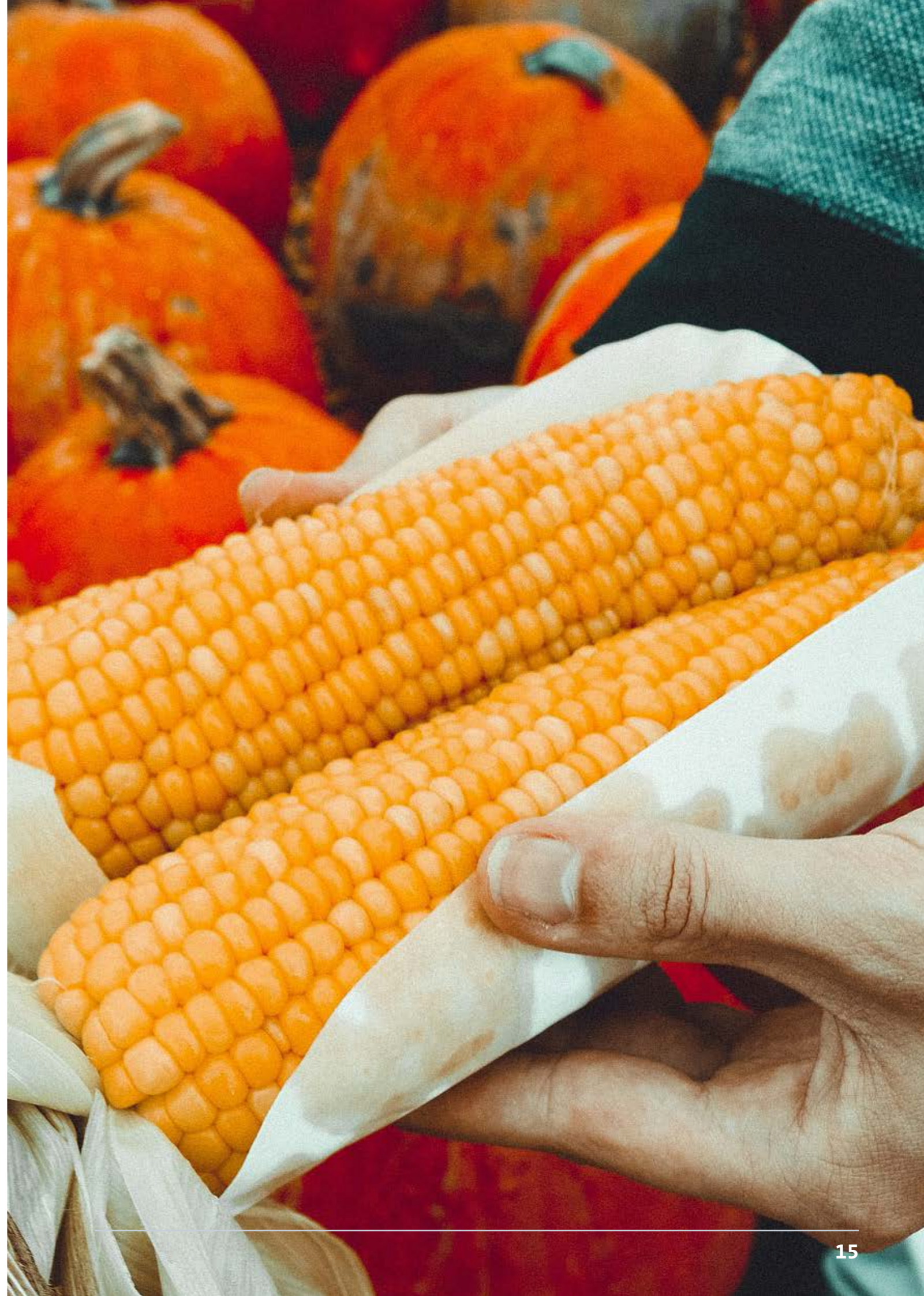
Élelmiszer-kategória	Az USA-ból az EU-ba irányuló import növekedése (dollár)	Az USA-ból az EU-ba irányuló import növekedése (%)	Az uniós piaci ár változása (%)	Az uniós termelés változása (%)
Marhahús	1,467 milliárd	645	-0,25	-1,11
Gabonakészítmények	436 millió	44	-0,15	0,05
Előkészített gyümölcs és zöldség	372,5 millió	60,85	-0,15	0,05
Sertéshús	322 millió	181	-0,32	-0,01
Vaj	151 millió	206	-2,33	-0,86
Búza	114 millió	23,22	-0,33	-0,28
Hántolatlan rizs	98 millió	444,39	-0,69	-2,32
Gyümölcsök	94 millió	29,67	-0,3	-0,08
Savó	34 millió	435,08	-0,68	-0,06
Élelmiszer-kategória	Az USA-ba irányuló európai export növekedése (USD)	Az USA-ba irányuló európai export növekedése (%)	Az uniós piaci ár változása	Az uniós termelés változása
Sajtok	325 millió	30,44	-0,3	0,52
Növényi olajok	95 millió	10,81	-0,11	0,09
„Egyéb termény”	70,6 millió	9,35	-0,28	-0,06

### MENNYIRE MEGBÍZHATÓK A MODELLEK?

Tekintettel arra, hogy a TTIP-tárgyalásokat zárt ajtók mögött folytatják, valamennyi modelltanulmány szerzőinek becslésekkel kellett dolgoznia a védővámok csökkentésével és a nem vámjellegű intézkedések eltörlésével kapcsolatban. Ebben a tekintetben a modellek lehetőségeket képviselnek előrejelzések helyett. Ezen túlmenően, a mezőgazdasági kereskedelem összetettsége miatt „lehetetlen azonos keretben részletes és pontos elemzést végezni az összes szektort érintő összes kérdésről” (Bureau et al., 2014, 33. o.).

Valamennyi modell a Global Trade Analysis Project (Projekt a globális kereskedelem elemzésére, GTAP) statikus számszerűsített általános egyensúlyi modelljét (CGE) használja, amely a GTAP adatbázisán alapul. A modellekbe beépített gazdasági feltételezések miatt kritizálták a hasonló modellezési eljárásokat (Raza et al., 2014), és kérdések merültek fel arra vonatkozóan, hogy mennyire pontosan képesek modellezni a mezőgazdasági piacok és a nem vámjellegű intézkedések komplexitását. Az Európai Parlament megrendelésére készült tanulmány szerző például leszögezték, hogy nem tudják elkülönítetten kezelni a hormonkezelt és a hormonmentes úton előállított marhahús kereskedelmét. Megjegyzik azt is, hogy a cukor és a bioüzemanyagok esetében „az érintett ágazatokat annyira összetett szakpolitikák szabályozzák, hogy azokat a gyakorlatban nem lehet egy általános célra kidolgozott elméleti keretrendszerben pontosan modellezni” (Bureau et al., 2014, 33. o.)

Az Európai Parlament az Európai Szakpolitikai Tanulmányok Központját (Centre for European Policy Studies) kérte fel a CEPR és a CEPII modellezés értékelésére. Az értékelés azzal az eredménnyel járult, hogy a jelenleg elérhető modellek között a CGE-modell „a legkorszerűbb” és a legjobb, de vannak hiányosságai is, többek között a munkaerő-hatások életszerűtlen elemzése. Az értékelés általánosságban támogatta a felhasznált módszert, de rámutatott arra is, hogy a TTIP eltér a többi szabadkereskedelmi megállapodástól, amennyiben igen jelentős hangsúlyt fektet a szabályozási harmonizáció kérdéseire és a nem vámjellegű intézkedések leépítésére: „ezeket a kérdéseket bármilyen gazdasági modellben rendkívül nehéz lenne megfelelően kezelni; még arra is alig találni példát, hogy egyáltalán kísérletet tettek erre.” (Pelkmans et al., 2014, 3. o.)



## Fókuszban a földrajzi árujelzők



A földrajzi árujelzés azt jelenti, hogy egy adott terméket csak a hagyományosan hozzá társított térségben lehet előállítani: „Champagne” pezsgőt a franciaországi Champagne régióban, pármait Olaszország pármái térségében stb. Bár a földrajzi árujelzők oltalma bekerült a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló 1994-es TRIPS-egyezménybe, az oltalmat érvényesítő nemzetközi mechanizmus elfogadásában nem sikerült megállapodni, és az amerikai jog máig nem ismeri el a földrajzi árujelzővel ellátott termékeket.<sup>8</sup> Következésképp a TTIP-tárgyalások során kétféle nézeteltérés is kialakult a földrajzi árujelzővel ellátott termékekkel kapcsolatban. Az első arra vonatkozik, hogy mi módon kell oltalmat biztosítani a védett földrajzi árujelzéseknek; a második azzal kapcsolatos, hogy mely nevek legyenek védelemre jogosultak.

Az Egyesült Államokban tanúsítvánnyal, vagy kollektív megkülönböztető jegyekre történő hivatkozással lehet oltalmat igényelni, azonban a földrajzi jelzéseket az áruvédjegy-rendszer részeként kezelik. Ez azt jelenti, hogy az oltalom a termék valamely megkülönböztető jegyén, nem pedig a termelés helyén alapul. A termék tulajdonképpeni védelme továbbá a tulajdonosra hárul abban az értelemben, hogy neki kell megtenni az esetleges jogsértések ellen a megfelelő jogi lépéseket. Ezzel szemben az EU-ban úgy vélik, hogy a földrajzi jelzések önálló és elkülönült, az állam által működtetett védelmi rendszert igényelnek (ezt a 1151/2012/EK rendelet szabályozza). Kizárólag abban az esetben lehet egy árut egy adott földrajzi árujelzővel felcímkézni, ha azt a megfelelő meghatározott területen állították elő. Még olyan szavak használata sem megengedett, mint a „...jellegű” vagy „...-utánzat”. A különböző kétoldalú kereskedelmi megállapodásokban az EU megpróbálta ugyan kiterjeszteni a földrajzi árujelzővel ellátott termékek rendszerét, de a TTIP-tárgyalások során jelentős nézeteltérés alakult ki a tekintetben, hogy a jogi kereteket az európai, vagy az amerikai felfogás határozza meg (O'Connor, 2015).



## KI JÁR JÓL?

Az Európai Bizottság azzal érvel, hogy a földrajzi árujelzők védelme a TTIP-n belül minden európai gazda számára létfontosságú, akik – mint azt így a Bizottság is elismeri – versenyhátrányba kerülnek az amerikai termelőkkel szemben (Hogan, 2015). A Bizottság megközelítésének elemzése azonban azt sugallja, hogy az éppenséggel nemhogy az európai gazdák többsége, de még a földrajzi árujelzővel ellátott ételeket és borokat előállító gazdálkodók számára sem lesz előnyös.

2015-ben az EU-ban 1308 élelmiszert védtek földrajzi jelzővel (DG Agriculture and Rural Development, 2015a), emellett 2883 földrajzi jelzővel védett bort (DG Agriculture and Rural Development, 2015b), illetve 332 szeszesitalt tartottak nyilván (DG Agriculture and Rural Development, 2015c). A Bizottság szerint 2010-ben 54 milliárd euró értékben adtak el földrajzi jelzéssel jelölt ételeket és borokat (Chever et al., 2012), ami a teljes európai étel és a borértékesítés 5,7%-ának felelt meg. (956 milliárd EUR). A földrajzi árujelzővel védett termékek azonban az EU étel- és borexportjának 15%-át teszik ki (11,5 milliárd euró). A legnagyobb importőr, az Egyesült Államok, 2010-ben összesen 3,4 milliárd euró értékben vásárolt hasonló termékeket.

Bár ezek a számok látszólag alátámasztják az Európai Bizottság megközelítését, amely kiemelt hangsúlyt fektet a földrajzi árujelzők védelmére a TTIP-tárgyalások során, a Bizottság saját adatai alapján úgy tűnik, az alkalmazott stratégia mégsem olyan sikeres, mint azt sugallják. A Bizottság készített egy felmérést, amely megállapította, hogy a borok és szeszes italok teszik ki a földrajzi árujelzővel ellátott termékexport értékének 90%-át, míg kevesebb, mint az exportvolumen 9%-a volt élelmiszer (Chever et al., 2012). Három tagállam adta az Uniót kívül értékesített termékek 86 százalékát: Franciaország (40%), az Egyesült Királyság (25%) és Olaszország (21%). Az export gerincét ugyanakkor alig pár terméktípus teszi ki: pezsgők, konyakok, skót whisky, illetve Grana Padano és Parmigiano Reggiano sajtok.

A valóságban a hazai és az uniós piacok sokkal fontosabb színterei a földrajzi árujelzővel ellátott élelmiszerek kereskedelmének (lásd az ábrát). Egy újabb felmérés még az Uniót kívülre exportált pármái sonka esetében is azt mutatta meg, hogy a termelők hatvan százaléka kizárólag az olasz piacra termelt, és az exportot nagyobb tételben termelő vállalatok dominálták (Dentoni, Menozzi, és Capelli, 2012).

„[Az EU] meg kívánja védeni ezt a magas hozzáadott értékű modellt. A mi problémánk az, hogy ezzel megnehezíti, ha ugyan nem teszi lehetetlenné, hogy az évtizedek óta azonos néven – még hozzá megítélésünk szerint egy meglehetősen általános néven – forgalmazott termékeink a piacra lépjenek.”

Tom Vilsack amerikai mezőgazdasági miniszter (Michalopoulos, 2015)

„A földrajzi árujelzők munkahelyeket tartanak fenn a vidéki területeken”

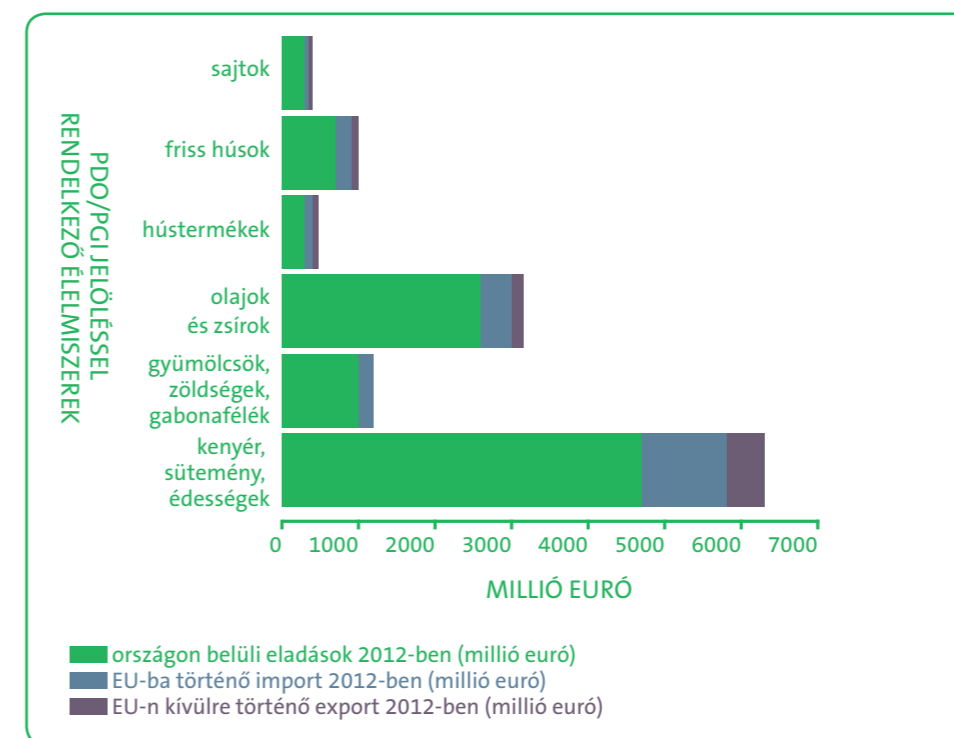
„A földrajzi árujelzők segítik a kistermelőket”

„Sok földrajzi árujelzővel jelölt terméket vidéki, nemegyszer szegény térségben állítanak elő”

„a földrajzi árujelzővel ellátott termékeket előállító mezőgazdasági kistermelők számára... van alternatívája annak, hogy a nagy felvásárlóknak adják el, illetve a tömeges piacon értékesítik termékeiket.”

(DG Agriculture and Rural Development, 2015d)

A TRIPS-egyezmény 24. cikke kimondja, hogy a termékeknek nem jár földrajzi árujelző oltalom, ha a név „általánossá vált”, mint ahogy az a cheddar sajt esetében történt. További vitás kérdés az EU és az Egyesült Államok között, hogy pontosan mi is számít „általános” megnevezésnek. Amikor az EU a 2014-ben Kanadával megkötött Átfogó Gazdasági és Kereskedelmi Megállapodásról, a CETA-ról tárgyalt, 173 terméknev számára sikerült védelmet kiharcolnia. Az asiago, feta, gorgonzola és Münster sajtok újabb gyártóinak „... jellegű”, „... típusú”, vagy „... utánzat” megjelölést kell feltüntetniük árucímkéiken (Sinclair, Trew & Mertins-Kirkwood, 2014, 62. o.). Ez felháborodást váltott ki az amerikai termelők szervezetek között. Egy 177 kongresszusi képviselőből álló csoport arra szólította fel az Egyesült Államok kormányát, hogy a TTIP keretében utasítsa el a földrajzi árujelzők minden formáját, mondván, az EU „kizárólagos piaci hozzáférést kíván kicsikarni a saját termelői számára” (US Congress, 2014). Ennek ellenére nagyon úgy fest, hogy a Bizottság egy 200 földrajzi árujelzőt tartalmazó lista termékeinek szeretne oltalmat kiharcolni a TTIP keretében. A listán 75 sajt található (Inside US Trade, 2014).



Forrás: (DG Agriculture and Rural Development, 2015f)

## A SZŰK LISTA

A Bizottság által alkalmazott megközelítés a korábbi kereskedelmi megállapodások során az volt, hogy igyekezett védelmet kialakítani egy sor konkrét, korlátozott számú földrajzi árujelzővel rendelkező termék számára. Csupán 14 tagállam képviseltette magát a 173 terméket tartalmazó CETA listán, amelyek között összesen hat olyan földrajzi árujelzővel ellátott termék akadt, amelyet a „tizenötökön” (a 2004. évi bővítést megelőző 15 tagállamon) kívül állítottak elő. A CETA megállapodás szövege kifejezetten kimondja, hogy az oltalom alatt álló földrajzi árujelzők listájának bármilyen kiegészítéséhez a CETA vegyes bizottság elbírálásán múlik, és az a tény, hogy egy adott terméket az EU-ban földrajzi árujelzővel ellátott terméként jegyeznék be vagy tartanak nyilván, önmagában „elvileg nem jelenti azt”, hogy felkerülne védett földrajzi árujelzők listára (20.22 (2) cikkely). Így hát úgy fest, hogy ebben a megközelítésben az EU-ban bejegyzett földrajzi árujelzőknek csak egész kis hányada élvezhet oltalmat. Mint arra olasz termelői szervezetek rámutattak, a legtöbb olasz földrajzi árujelzővel rendelkező termék nem került fel a CETA listára, és így gyártóik számára egy hasonló megállapodás semmilyen előnnyel nem jár (Morgan, 2015).

Az amerikai lobbicsoportok erősen ellenzik azt is, hogy az EU egyáltalán ennek a csekély számú földrajzi árujelzővel rendelkező terméknek védelmet biztosítson. Mindazonáltal ha el is fogadják a védett listát, az csak részrehajló és korlátozott előnyöket biztosít az európai termelőknek. Különösen igaz ez az EU-15 csoporton kívüli országok esetében. Az Európai Bizottság megközelítése a földrajzi árujelzővel szemben a TTIP-tárgyalások során nem sok jóval kecsegteti a mezőgazdasági termelők többségét, akiknek majd az amerikai importtal kell szembenéznük; sőt, ez a megközelítés egyenesen előnytelen a földrajzi árujelzővel ellátott termékeket előállító legtöbb európai gazdálkodó és termelő számára.

### AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ÁLLÁSPONTJA

A közelmúltban elfogadott TPP (Csendes-óceáni Partnerség) világosan érzékelteti az amerikai kormány preferenciáit. A TPP védjegyeken keresztül védi a földrajzi árujelzővel ellátott termékeket (18.19 cikkely); kiterjeszti azt az elvet, amelynek értelmében a földrajzi árujelzők magánjellegű szellemi tulajdonjogok (állami védelem helyett), és tartalmaz egy olyan rendelkezést, amely szerint nem lehet földrajzi árujelzőt alkalmazni, ha a termékneve az adott importáló országban generikus termékjelölésnek számít (18.32.1c Cikk) US Trade Representative, 2015). Mindezen rendelkezések ellentétesek az Unióban alkalmazott megközelítéssel, miközben az Egyesült Államok számára hivatkozási alapot szolgáltatnak arra, hogy a TTIP kövesse a más kereskedelmi partnerek esetében már elfogadott mintát.



# A marhahústermelésre gyakorolt hatások



Akadnak ugyan amerikai gazdák, akik legeltetik marháikat, ám a legtöbb kereskedelmi szarvasmarhatelepen elzártan tartott, gabonaalapú takarmánykeverékekkel hizlalt állatokat találunk (USDA Economic Research Service, 2012). Az amerikai marhahústermelés túlnyomó részét ráadásul óriásvállalatok tartják kézben. 2012-ben a borjú és szarvasmarha-értékesítés 51 százalékát a hizlalótelepek 1000 egyedszámot meghaladó 2 százaléka adta (USDA, 2012a). Az amerikai marhahús háromnegyede összesen öt húsipari feldolgozó vállalatnál landol.<sup>9</sup>

Ezzel szemben az európai marhahús-termelés szerkezete eltérő; a gazdálkodást két fő típusra lehet felosztani. Az uniós marhahús kétharmada a tejipar melléktermékének tekinthető. A tejelő teheneket általában legeltetés helyett szilázssal (fermentált fűvel vagy kukoricával) hizlalják. A tejelő szarvasmarhatenyésztés nem függ közvetlenül a marhahús áráról. Bár az alacsony marhahús-árak a tejipari termelőkre is hatással vannak, a tejelő tehenek húsának termelése függ a tejelő állomány méretétől is, amit pedig a tej ára befolyásol.

A kizárólag húshasznú tehenészetek általában kisebb méretű, alacsony jövedelmű gazdaságok, amelyek hagyományos, extenzív legeltetést folytatnak, nem egyszer környezeti szempontból érzékeny területeken. A húshasznú tehenészetek 94%-a az EU-15 országokban, különösen Írországból, Spanyolországból, Franciaországból, Olaszországból és az Egyesült Királyságból koncentrálnak (European Commission, 2014a). A Közös Agrárpolitikában a közelmúltban elfogadott változások lehetővé teszik a tagállamok számára, hogy a támogatások egy részét a szarvasmarha-tenyésztőkhöz csoportosítsák át (nemzeti kiegészítő támogatás). Az egyes tagországok más-más mértékű támogatás-átcsoportosítás mellett döntöttek, ami alapján arra következtethetünk, hogy a szarvasmarhatenyésztőknek nyújtott támogatás a jövőben még nagyobb eltéréseket mutathat.

A brit Mezőgazdasági és Kertészeti Fejlesztési Tanács (AHDB, 2013a) elemzése arra utal, hogy a változások eredményeként a támogatás mértéke a különböző tagállamokban és a különböző méretű húshasznú tehenészetekben a termelői ár 28%-a és 150%-a között mozoghat. Így a szarvasmarha-tenyésztők jövedelme egyes tagállamokban védelmet élvez majd, míg más országokban sokkal érzékenyebb lesz a piaci árakra.

## AZ AMERIKAI MARHAHÚS VERSENYKÉPESSÉGE AZ EU PIACAIN (DEBLITZ & DHUYVETTER, 2013)

100 kg marhahús ára az Európai Unióban akár 150 euróval is meghaladhatja az amerikai árakat. A közepes méretű amerikai szarvasmarhatelepek marhahús-termelési költségei 2010-ben alacsonyabbak voltak, mint szinte bármely típusú európai marhahús-gazdaságé. 100 kg amerikai marhahús ára még a szállítási költségek beszámításával is akár 100 euróval alacsonyabb lehet az európai árnál.

Hormonok vagy béta-agonista szerek alkalmazása nélkül az amerikai marhahús előállításának költségei is megemelkednének, és elérhetnék az uniós gazdaságokra jellemző szintet. A magasabb európai árak export-ösztönző hatása azonban ebben az esetben sem szűnik meg. Az amerikai marhahús-exportőrök azonban várhatóan a magas értékű húsokra koncentrálnak majd, mert az olcsóbb marhahús iránti igényt az európai tejhasznú állományok is ki tudják elégíteni. Az amerikai eredetű marhahúsimport az előrejelzések szerint ugyanakkor a többi Európán kívüli exportőről származó behozatal helyett az Unió berkein belüli termelést fogja kiszorítani, mivel az Egyesült Államokban előállított marhahús minősége hasonló az európai húshoz, de az ára alacsonyabb.

### FINNORSZÁG

555 húshasznú tehenészet  
56 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### SVÉDORSZÁG

1410 húshasznú tehenészet  
91 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### LENGYELORSZÁG

2280 húshasznú tehenészet  
172 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### CSEHORSZÁG

620 húshasznú tehenészet  
24 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### AUSZTRIA

680 húshasznú tehenészet  
12 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### NÉMETORSZÁG

1860 húshasznú tehenészet

### DÁNIA

650 húshasznú tehenészet  
24 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### EGYESÜLT KIRÁLYSÁG

6060 húshasznú tehenészet  
45 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### ÍRORSZÁG

15 720 húshasznú tehenészet

### BELGIUM

1430 húshasznú tehenészet  
83 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### LUXEMBURG

100 húshasznú tehenészet

### FRANCIAORSZÁG

10 290 húshasznú tehenészet  
652 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### SPANYOLORSZÁG

12 080 húshasznú tehenészet  
228 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### PORTUGÁLIA

3060 húshasznú tehenészet  
60 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### OLASZORSZÁG

7230 húshasznú tehenészet  
108 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás

### SZLOVÉNIA

2050 húshasznú tehenészet  
4 millió euró nemzeti kiegészítő támogatás



## AKTUÁLIS KERESKEDELMI MINTÁZATOK

1989-ben az EU-ban tilalmat vezettek be a növekedést elősegítő hormonokkal kezelt szarvasmarha húsának előállítására és behozatalára,<sup>10</sup> ami elhúzódó kereskedelmi vitához vezetett az Egyesült Államokkal. A vitát csak 2009-ben zárták le, amikor az EU beleegyezett, hogy 200 ezer tonna hormonmentes marhahús vámtmentes behozatalára feljogosító kvótát bocsát ki az amerikai szankciók csökkentése ellenében (World Trade Organisation, 2009). Ezt a kvótát azóta más országokra is kiterjesztették, az Egyesült Államok pedig 2014-től kezdődően 48 500 tonna tarifamentes marhahús-behozatali kvótában részesül.<sup>11</sup> Azonban 2010 és 2013 között az Egyesült Államok évente átlagosan csupán 22 400 tonna marhahúst exportált az EU-ba, ami az engedélyezett értéktől jóval elmarad (European Commission, 2015b). Ez valószínűleg azért alakult így, mert az amerikai marhahús túlnyomó részben nem hormonmentes. Egy 2013-ban végzett felmérésben becsült értékek szerint az amerikai szarvasmarha-hizláló telepek 84%-a alkalmaz növekedési hormonokat (Deblitz & Dhuyvetter, 2013). Jelenleg a hormonmentes marhahús piaca nem elég nagy ahhoz, hogy jelentős amerikai kínálat kialakulását ösztönözze, de ez a helyzet változhat, ha a TTIP megnyitja az uniós piacokat.

## A TTIP ÉS A NÖVEKEDÉSSERKENTŐ HORMONOK

A Bizottság TTIP-vel kapcsolatban nyilvánosságra hozott dokumentumai szerint „az EU meg fogja őrizni az állattenyésztésben alkalmazott hormonokra és növekedésserkentő szerekre kirott korlátozásokat” (DG Trade, 2015). 2015-ös beszámolókból azonban kiderül, hogy az EU mezőgazdasági biztosa, Phil Hogan az amerikai Mezőgazdasági Minisztérium által rendezett konferencián arról tájékoztatta a küldötteket, hogy az EU készen áll tárgyalni minden mezőgazdasági piacra jutási akadályról, „beleértve a szarvasmarha-, sertés- és baromfitenyésztési gyakorlatokra vonatkozó korlátozásokat is” (US Meat Export Federation, 2015).



## A TTIP HATÁSAIVAL KAPCSOLATOS ELŐREJELZÉSEK

A különböző modelltanulmányok egyetértenek abban, hogy az európai marhahús-ágazatot rendkívül érzékenyen érintené az importvámok csökkentése. A CEPII-modell előrejelzése szerint a „hús” kategóriába sorolt amerikai termékek értékesítése 3,2 milliárd dollár értékben fog növekedni, aminek eredményeként az európai húsipar teljesítménye 2,8 milliárd dollárral csökken (ez az érték ugyanakkor nem csak a marhahús-ágazatot tartalmazza) (Fontaigne, Gourdon és Jean, 2013, Függelék).

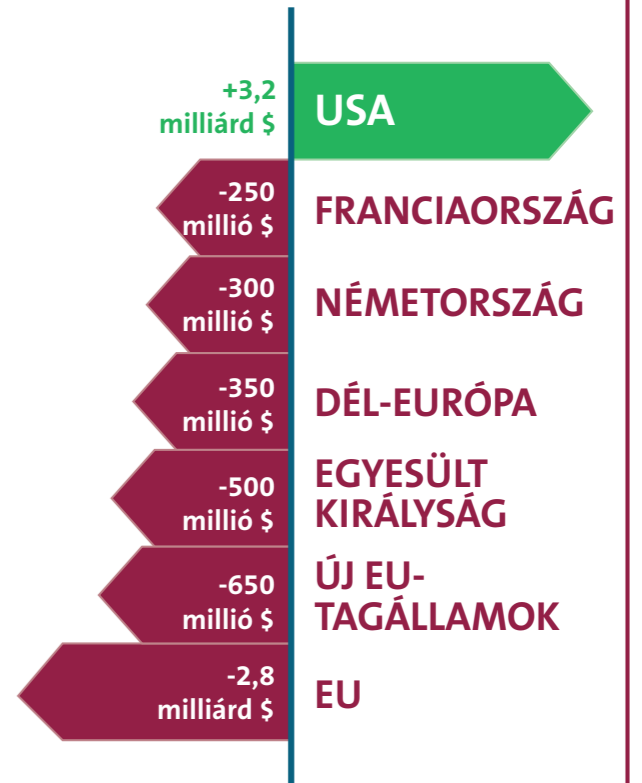
A Európai Parlament tanulmánya az EU-USA marhahús-kereskedelem 300-400%-os emelkedését vetíti előre, de az uniós marhahús-gazdálkodásra gyakorolt hatásokról nem ad részletes képet. A szerzők szerint „a marhahúsról, mint termékekről (...) a modellek aligha nyújtanak megbízható eredményeket” (Bureau et al., 2014, 55. o.) ám mégis erős figyelmeztetésként foghatók fel a TTIP marhahús-ágazatra gyakorolt hatásaival kapcsolatban: „amennyiben importvámok nem korlátozzák az amerikai marhahúshoz hasonló versenyképes és rugalmas kínálatot, elképzelhető, hogy a behozatal eléri a több millió [tonnát].” Amennyiben erre sor kerül, az uniós marhahús-termelés elsősorban az érzékeny húshasznú tehenészetek területén fog visszaszorulni, ami „az EU egyes régióiban messzemenő társadalmi és környezeti következményekkel járhat” (Bureau et al., 2014, 49. o.)

Az USDA jelentése szerint a védővámok és vámkontingensek kiküszöbölése eredményeként az európai piacokon 1,5 milliárd dollár értékű amerikai marhahúsimport jelenhet meg, az uniós termelés 1,11 százalékos visszaesését eredményezve. Ha ehhez még a „nem vámjellegű intézkedések” kiiktatása is hozzájárul, az USDA számításai szerint az amerikai marhahús behozatala akár az 1,86 milliárd dollár értéket is elérheti, ami az európai szarvasmarha-ágazat 1,52 százalékos zsugorodását vetíti elő. Azonban ezek a számok nehezen értelmezhetők, mivel nagyon kicsi az esélye annak, hogy az EU az összes védővámot és kvótát felszámolja, vagy zöld utat adjon a hormonkezelt marhahús importjának.

## AZ AMERIKAI MARHAHÚSKVÓTA NÖVELÉSE

Egyes beszámolók szerint az EU a TTIP-tárgyalások tekintetében az „érzékeny termékek” kategóriájába sorolta a marhahúst (Interbev, 2015). Ez jelentheti azt, hogy az EU a marhahús-piac szakaszos megnyitása mellett kötelezi el magát, de jelentheti a védővámok fenntartását, vagy akár a terület kizárását a kereskedelmi megállapodás hatálya alól. A CETA kereskedelmi egyezményben az EU nulla vámszintet tartalmazó kvótát biztosított Kanadának 50 000 tonna marhahús behozatalára (ami később 67 500 tonnára emelkedhet). Így nem kizárt, hogy az Egyesült Államok a TTIP eredményeként ennél jelentősebb kvótában részesül. Az amerikai marhahús-ágazat sokkal nagyobb a kanadainál, így a vámkontingens is jóval magasabb lehet (Bureau et al., 2014). Az Egyesült Államok állítólag a kanadai kvótát 5-6-szor meghaladó vámkontingensre szeretne kiharcolni.

## A CEPII előrejelzései a hústermelésre



A TTIP a védővámok teljes mértékű felszámolása nélkül is igen komoly hatást gyakorolhat az európai szarvasmarha-tenyésztőkre. Ha az Egyesült Államok jelentős vámmentes kvótában részesülne, az az elkülönült amerikai hormonmentes marhahús ellátási lánc növekedését ösztönözné. A hormonmentes marhahús ma is prémium piacot élvez az Egyesült Államokban, és a francia gyártók szövetsége, az Interbev szerint az amerikai exportőrök az európai nagy értékű bélszín piacon szeretnének terjeszkedni. (Interbev, 2015) Ipari források szerint az amerikai eredetű marhahúsimport túlnyomó része kiváló minőségű behűtött farhús, ami az európai húsmarha-tenyésztők kiváló minőségű termékei számára jelent közvetlen versenykihívást.

Előfordulhat, hogy a Kanada és az Egyesült Államok számára a CETA és a TTIP révén megadott marhahúskvóta együttesen akár a 200 ezer tonnát is eléri. Európai termelői szervezetek arra figyelmeztetnek, hogy a teljes uniós piacon a kiváló minőségű bélszín iránti igény becslések szerint 400 ezer tonna (Interbev, 2015), és 700 ezer tonna (Irish Farmers Association, 2015) közé esik. Így az amerikai és kanadai import igen jelentős szeletet hasítana ki az európai termelők elől a nagy értékű marhahúsok piacából, ami pusztító hatású lenne az uniós húsmarha-gazdálkodás számára.

**Az Interbev francia termelői szervezet szerint az amerikai és kanadai import eredményeként bekövetkező árzuhanás akár „40-50 százalékkal is csökkentheti a francia és az európai szarvasmarha-tenyésztők” bevételeit, és akár „a teljes francia ágazat eltűnésével” is járhat**

(Interbev: Interprofession  
betail et viande., 2015)

A közelmúltban készült egy gazdasági modellező tanulmány arról, hogy milyen hatást gyakorolhat az ír marhahústermelésre, ha az USA 50 ezer tonna vagy 75 ezer tonna marhahús-behozatali kvótát kap a TTIP keretén belül (Thelle et al., 2015). Ez a tanulmány összhangban van számos, a tárgyalások eredményével kapcsolatos előrejelzéssel, és így valószínűleg a leginkább reális forgatókönyv a gazdasági modellek között. A szarvasmarha-tenyésztés a legjelentősebb mezőgazdasági szektor Írországban. Értéke mintegy 2 milliárd euró, ami több mint 100 ezer gazdaságból adódik össze. Bár évente 500 ezer tonna ír marhahúst értékesítenek a többi tagállamban, egy átlagos gazdaság mezőgazdasági jövedelme 2014-ben mégsem hagyta el a 10 ezer és 15 ezer euró között sávot, és az ír kormány becslése szerint a szarvasmarhatelepek 40%-a gazdaságilag kiszolgáltatott (Irish Farmers Association, 2015). A modellező tanulmány előrejelzései szerint amennyiben az Egyesült Államok 50 ezer tonnás kvótát kap, az ír marhahústermelés ugyan 2,3%-kal növekedni fog, de a teljes értéke 1,7%-kal (mintegy 34 millió euróval) esik majd az árcsökkenés következtében. 75 ezer tonnás kvóta elfogadása esetén az ír marhahústermelés 0,8%-kal csökken, értéke pedig 3,2%-kal fog visszaesni (ami 64 millió euró értékcsökkenésnek felel meg). A szerzők megjegyzik, hogy „ha az EU-ba irányuló amerikai marhahúsexport gerincét a nagy értékű húsok adják majd, az ír marhahús-ágazat gazdasági teljesítménycsökkenése könnyen meghaladhatja... az itt bemutatott értékeket” (Thelle et al., 2015, 64. o.).

**A szarvasmarha-tenyésztés igen érzékeny ágazat, amelyre a TTIP az európai támogatások ellenére is nyilvánvalóan komoly veszélyt jelent. A különböző tagállamokban várható hatásokról nem készült kellő mennyiségű és mélységű vizsgálat.**

**A védővámok általános eltörlése helyett az EU valószínűleg inkább egy jelentősebb importkvótát fog felajánlani az Egyesült Államoknak, ám ez a megoldás még mindig súlyos hatással lehet a marhahús-termelésre.**

## A tejtermelésre gyakorolt hatások



Az EU a világ legnagyobb tejtermék-előállítója: évente átlagosan 1,1 milliárd dollárnyi tejterméket exportál az Egyesült Államokba. Ezzel szemben az EU felé áramló amerikai tejtermék-export értéke csupán 87 millió dollár. Az Egyesült Államok és az EU egyaránt alkalmaz kvótákat és magas tarifákat a tejipari import korlátozására. Az európai tejipari kereskedelmi testület, az Eucolait szerint a tejtermékekre kivetett amerikai védővámok a legtöbbször olyan magasak, hogy azok „gyakorlatilag ellehetetlenítik az exportálást az Egyesült Államokba”, míg az „uniós vámok nem teszik lehetővé a rendszeres importot” (Eucolait, 2012). Ezen felül mind az Egyesült Államokban, mind az Európai Unióban érvényben vannak olyan jogszabályok és élelmiszer-biztonsági intézkedések, amelyeket a másik fél a kereskedelmet korlátozó intézkedésnek tart. Ilyenek többek között a következők:

- Az amerikai tejtermék-behozatali elbírálási díjak,
- az amerikai „pasztörizált tej rendelet” és az „A-osztály szabályozás”,
- a nemzetközi szabványoktól eltérő amerikai tejtermék-azonossági szabványok,
- a rekombináns szarvasmarha növekedési hormon európai tilalma a tejben,
- az amerikai szigorúbb európai szomatikus sejtszám követelmények (EU: <400 000/ml; USA: <750 000/ml) (Eucolait, 2012)

A tejipari termékek kereskedelme igen összetett terület. A palettán rengeteg terméktípus található a folyékony tejtől az olyan, a globális kereskedelemben értékesített termékeken át, mint a szárított tejpor, a vaj és a sajt, egészen a joghurtokig és a földrajzi árujelzővel védett nagy értékű sajtokig. Az érdekelt vállalkozások között egyaránt találunk multinacionális vállalatokat (Nestlé, Danone) és kistermelőket, akik gyakran egyéni vállalkozók. A termelők általában a folyékony tejet tudják a legjobb áron értékesíteni. Ugyanakkor az uniós tejtermelés csak mintegy 30 százalékát fogyasztják el tej formájában; az előállított tej fennmaradó része feldolgozásra kerül. A gazdáknak fizetett termelői ár függ az olyan termékek, mint a vaj és a sajt világpiaci áráról; ez még a közvetlen emberi fogyasztásra termelt tej esetében is igaz (EFRA Committee, 2016).

A közös agrárpolitika megváltozása, különösen a tejkvóták eltörlése következtében az európai tejtermelőknek már napjainkban is jelentős gazdasági átalakulások sorával szembenézniük. A csökkenő árak mellett arra is fel kell készülniük, hogy a közvetlen kifizetési támogatások az új rezsimben várhatóan csak a termelői ár tíz százalékát teszik ki (AHDB, 2013a. p 13), míg a kockázatkezelési intézkedések továbbra is alulfejlettek maradnak. Ezzel szemben egyes európai termelői szervezetek álláspontja szerint az Egyesült Államok „biztosítási jellegű” rendszere megvédi az amerikai tejtermelőket a zuhanó árak hatásától, és alacsony árak esetén túlermeléshez vezethet, ami tovább súlyosbíthatja a világpiaci árak volatilitását (Irish Creamery Milk Suppliers Association, 2014, Confederation Paysanne).

### A TTIP-VEL KAPCSOLATOS ELŐREJELZÉSEK

Annak ellenére, hogy a tejipari ágazatot mind az Egyesült Államokban, mind az Európai Unióban magas védővámok védik, a gazdasági modelltanulmányok abból a feltevésből indulnak ki, hogy a védővámokat meg fogják szüntetni, a nem vámjellegű intézkedések mértékét pedig 25%-kal csökkentik majd. Emiatt az előrejelzésekkel óvatossággal kell bánni. Sem a CEPII (Fontaigne, Gourdon és Jean, 2013), sem az Európai Parlament modellje (Bureau et al., 2014) nem tesz különbséget a tejtermék-kereskedelemben az ágazatok között. Ugyanakkor mindkét modell azzal számol, hogy 2025-re az amerikai tejtermékek exportja 5,2-5,4 milliárd dollár értékben fog növekedni – még akkor is, ha a nem vámjellegű intézkedések eltörlésének hatásaival kapcsolatos bizonytalanságok miatt maguk a szerzők is arra intenek, hogy eredményeiket érdemes fenntartásokkal kezelni (Bureau et al., 2014. p38). A tanulmányok ennél jóval alacsonyabb, 2,4 illetve 3,7 milliárd dolláros európai exportnövekedést prognosztizálnak. A kétirányú kereskedelem jelentős mértékű növekedése ellenére elmondható, hogy a tejipar az Atlanti-óceán mindkét oldalán csupán csekély mértékű hozzáadott érték-növekedésre számíthat, és az ágazat piaci értéke egy sor EU-tagállamban egyenesen visszaesik.

## Országoként várható változások a tejtermelésben.

Modelltanulmány	A tejipari ágazat GDP-hez történő hozzájárulásának várható változásai országonként.	
Európai Parlament (Bureau et al., 2014) <i>Megj.: A javuló teljesítményt mutató országok száma datait nem tüntettük fel.</i>	USA	+1.1%
	Ausztria	-3.5%
	Benelux államok	-2.7%
	Franciaország	-1.2%
	Németország	-1.9%
	Írország	-1.4%
	Nagy-Britannia	-2.6%
CEPII (Fontaigne, Gourdon és Jean, 2013)	USA	+ 0,4% (100 millió USD)
	Németország	- 1,5% (300 millió USD)
	Nagy-Britannia	- 2,2% (300 millió USD)
	Franciaország	+ 0,6% (100 millió USD)
	„Dél-Európa”	+ 2,9% (100 millió USD)
	„Észak-Európa”	- 2,9% (200 millió USD)
	„Új tagországok”	+ 0,4% (100 millió USD)

Csak az USDA (Amerikai Mezőgazdasági Minisztérium) modellje tesz különbséget a tejipar különböző ágazatai között. A tanulmány előrejelzése szerint az amerikai export szinte az összes tejipari szektorban növekedni fog, míg az európai export csak a sajtok esetében emelkedik jelentős mértékben – más területeken azonban viszonylag szerény mértékű marad a növekedés. Az USDA szerint ennek az az oka, hogy az EU már ma is előnyt húz az alacsonyabb amerikai védővámokból. Az Európai Parlament jelentése szerint azonban elsősorban a nem vámjellegű intézkedések állnak az európai export útjában: „a jelenlegi exporttermelés ebben a szektorban várhatóan erősen függ majd a gyakorlatban attól, hogy milyen megállapodás születik a földrajzi árujelzők rendszerével kapcsolatban, illetve milyen egészségügyi intézkedéseket fogadnak el a nem pasztörizált tejből készült termékek esetén” (Bureau et al., 2014, p. 37).

### Az USA-EU tejtermék-kereskedelemben várható változásai az összes kereskedelmi akadály lebontása eredményeként, az USDA előrejelzései alapján

Tejipari szektor	Az amerikai export változásai (USD)	Az európai export változásai (USD)
savó	+ 34 millió (433%)	+ 0,11 millió (7%)
tejpor	+ 21,8 millió (908%)	+ 0,29 millió (4.7%)
vaj	+ 151 millió (207%)	+ 4,1 millió (12%)
sajt	+ 76 millió (997%)	+ 329,1 millió (31%)
„egyéb tejtermék”	+ 32,5 millió (126%)	+ 4,28 millió (4.4%)
nyers tej	-10 000 (-4,6%)	+ 0,14 millió (5%)

## Az USDA előrejelzései a tejtermékek piaci árának és termelésének alakulásáról, az összes kereskedelmi akadály feltételezett lebontása esetén

Tejipari szektor	Az amerikai termelés változása (%)	Az amerikai piaci árak változásai (%)	Az európai termelés változása (%)	Az európai piaci árak változásai (%)
savó	0.05	0.24	-0.26	-0.79
tejpor	-0.30	0.24	0.05	-0.38
vaj	2.73	0.23	-0.82	-2.44
sajt	-1.11	0.16	0.60	-0.41
egyéb tejtermék	0.00	0.24	0.16	-0.31
nyers tej	-0.14	0.31	0.17	-0.69

Mivel a mezőgazdasági termelők árak kapcsolatban állnak az olyan tejtermékek, mint a vaj, sajt és tejpor piaci árával, egyes európai gazdálkodói csoportok különösen borúlatoók a TTIP tejtermelők jövedelmére gyakorolt hatásaival kapcsolatban (International Dairy Magazine, 2014). Mindent összevetve, a különböző modellek azt sugallják, hogy a TTIP alacsonyabb tejtermelők árakhoz vezethet. A CEPII jelentésre válaszul egy ír tejtermelő csoport arra figyelmeztetett, hogy „[h]a a hozzáadott érték teljes csökkenését a gazdáknak kell állniuk, ami meglehetősen valószínű, úgy a mezőgazdasági termelők jövedelme ténylegesen csökkenni fog még akkor is, ha az Egyesült Államokba történő export a TTIP eredményeként egyébként növekedne” (Irish Creamery Milk Suppliers Association, 2014). Mind az Európai Tej Terméktanács, mind a francia kistermelőket tömörítő Confédération Paysanne arra figyelmeztetnek, hogy a kereskedelmi megállapodás tovább súlyosbíthatja azokat a strukturális változásokat, amelyek már ma is a „hatékonyabb” termelők és tejtermelő országok irányába terelheti a tejtermelést, aminek végeredménye a tejtermelés regionális koncentrációja lehet (European Milk Board, 2014) (Confédération Paysanne).

Úgy tűnik emellett, hogy az Európai Bizottság nagy erőket vet latba annak érdekében, hogy oltalmat biztosítson a bejegyzett földrajzi árujelzők listájának; a lista jelentős részét sajtok foglalják el. Igaz ugyan, hogy a földrajzi árujelzések ellen irányuló amerikai lobbinyomás igen erős, ám maguk az európai tejipari szervezetek sem egységesek a kérdésben; több szervezet vetett fel aggályokat az Európai Bizottság által a tárgyalásokon képviselt megközelítéssel kapcsolatban. Az ír termelő szövetkezeteket tömörítő Irish Co-operative Organisation Society így nyilatkozott: „attól tartunk (...) hogy az európai tárgyalódelegáció eltörli az ír termékek védelmét szolgáló a védővámokat és más kereskedelmi akadályokat, és ezzel feláldozza érdekeinket a földrajzi árujelzéssel ellátott sajtokkal kapcsolatos megállapodás oltárán.” (ICOS, 2015)



### AZ AMERIKAI TEJIPAR VÉDELMEBEN

A közelmúltban az Egyesült Államok és más csendes-óceáni nemzetek között elfogadott TPP megállapodást előkészítő tárgyalások során a tejtermékekre vonatkozó védővámok és kvóták kérdése igen komoly vitákkal járt. Volt olyan szakasz, amikor a kérdés a megállapodás elfogadását is veszélyeztette (Dougherty, 2015). Az Egyesült Államok nem igyekezett engedelményeket tenni az importtal kapcsolatos technikai akadályok kérdésében (USDA Foreign Agricultural Service, 2015), és nem szüntette meg a legfontosabb versenytársaitól (Kanada, Új-Zéland, Ausztrália) érkező importra kirótt védővámokat sem. Az amerikai fél ehelyett importkvótákat fogadott el az érintett országok termékeire. Ahol egy-egy termékre vámmentességet adtak – így történt például az ausztrál tejpor esetében – 35 évre szóló biztosítékokat kötöttek ki, amelyek lehetővé teszik az Egyesült Államok számára, hogy újra védővámokat vezessen be, ha az ausztrál import a jóváhagyott küszöbérték fölé emelkedne.

Az amerikai tárgyalók defenzív megközelítésének eredményeként ausztrál és új-zélandi tejipari szervezetek azt panaszolták, hogy a TPP igen kevés pozitív eredményt hozott a számukra, amiért az amerikai tejágazat „megrögzött protekcionizmusát” okolták (Astley, 2015).

**Az európai tejipar heterogén; a TTIP vonatkozásában is egymással ellentétes érdekek jellemzik. A tejtermelők különösen nagy veszélyt látnak a megállapodásban, és a jelek szerint az az uralkodó érzés, hogy a tárgyalások során feláldozzák egyes tejipari ágazatok érdekeit.**

**Ezzel szemben az amerikai tejipari lobbikomoly befolyással bír, és az amerikai kormány magas védelmet biztosít az ágazat számára.**

**A Bizottság által úton-útfélen hangoztatott álláspont, amely szerint az uniós tejtermékek kereskedelmi forgalma növekedni fog, elfedi azt a tényt, hogy végül a gazdák akár exportnövekedés esetén is kevesebbet kaphatnak az általuk előállított tej literjéért. Mindez súlyosbíthatja a már ma is a tejtermelés koncentrációja és intenzívebbé válása felé ható strukturális változásokat.**

**A gazdasági modellek a tejipar teljesítménycsökkenését vetítik elő több tagállamban – különösen Ausztriában, a Benelux államokban és az Egyesült Királyságban.**



## A szántóföldi terményekre gyakorolt hatások

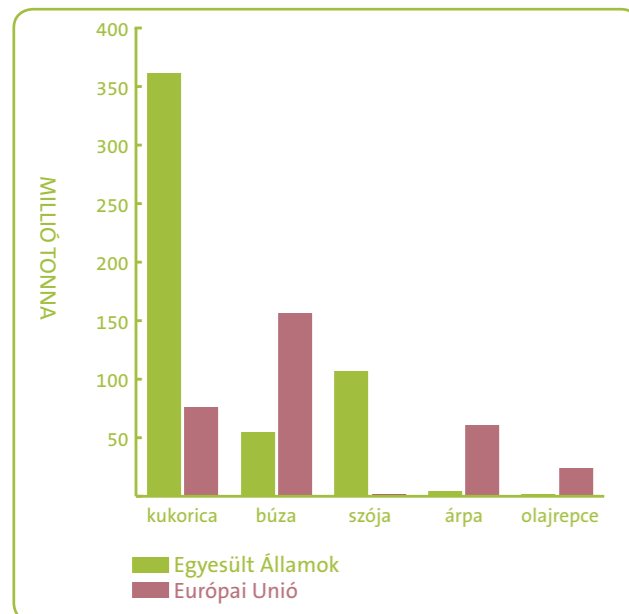
Az EU és az USA egyaránt jelentős mennyiségű gabonafélét és olajtartalmú szemes terméket termel, ám a legfontosabb termények tekintetében különbségek mutatkoznak (lásd az ábrát). A két ország termelése közvetlenül nehezen hasonlítható össze, de úgy tartják, hogy az amerikai gazdák termelési költségei mind a kukorica, mind a búza terén alacsonyabbak (Bureau et al., 2014).

Bár az Egyesült Államok jelentős mennyiségben exportál gabonát, olajtartalmú szemes terményt és származékaikat, az EU-val folytatott kereskedelem mégis meglehetősen szerény. Az Egyesült Államok nem jelent kiemelt piacot az Európában termelt gabonafélék számára, és bár a „közös” európai búzaimport 22%-a az Egyesült Államokból érkezik, ennek volumene nem haladja meg az évi 670 ezer tonnát (összehasonlításképpen: az éves uniós búzatermelés 156 millió tonnára rúg). Hasonlóképpen, mindössze

az európai kukoricaimport 4%-a származik az Egyesült Államokból (DG Agriculture and Rural Development, 2015e), elsősorban a génmódosított növényekkel kapcsolatos aggodalmak miatt. Az olajtartalmú szemes termények kereskedelme ennél jelentősebb. 2009 és 2013 között az Európába szállított szója és szójadara-import 24, illetve 4 százaléka érkezett az Egyesült Államokból (2,9 millió tonna/0,9 millió tonna) (DG Agriculture and Rural Development, 2015e).

Az EU és az Egyesült Államok közötti kereskedelmi kapcsolatokat élelmiszer-biztonsági és környezetvédelmi gyökerű nézeteltérések árnyékolják be, különös tekintettel a genetikailag módosított növények engedélyezésére. A két fél jogalkotásában eltérő megközelítést alkalmaznak (így például az EU különbséget tesz kockázatelemzés és kockázatkezelés között); de ezen túl jelentős fogyasztói ellenállás is tapasztalható Európában a génmódosított növények természetével szemben, aminek eredményeként a génmódosított gabona és olajtartalmú szemes termény behozatala az állati takarmányokra, a bioüzemanyagokra és ipari alkalmazási területekre korlátozódik. Bár az Európai Bizottság kijelentette, hogy a TTIP nem érintheti a génmódosított termékekkel kapcsolatos európai jogszabályokat és eljárásokat, ezt a területet a jelek szerint az amerikai kormány kiemelt „offenzív érdekként” kezeli: az Egyesült Államok Mezőgazdasági Minisztériuma azt állítja, hogy az elővigyázatossági elv európai alkalmazása a génmódosított terményekre és a génmódosított élelmiszerek engedélyezésére 2011-ig 600 millió, illetve 1,1 milliárd dollár értékű forgalomkiesést eredményezett az amerikai kukorica, illetve szójaágazat számára (Arita, Mitchell és Beckman, 2015), míg az USA Mezőgazdasági Minisztériumának Külhoni Mezőgazdasági Szolgálatára leszögezte, hogy „a tárgyalások során ki kell térni (...) a biotechnológiai termékek engedélyezésének hosszadalmas volta” (USDA Foreign Agricultural Service, 2015). Az amerikai kormány kereskedelmi képviselője kifejezetten jobb piaci hozzáférést követelt a génmódosított termékek számára, kijelentve egyúttal, hogy a génmódosított termékekre vonatkozó rendelkezések és eljárások „jelentős kereskedelmi korlát” képeznek (US Trade Representative, 2014, 43. o.). Azonban ha az Egyesült Államoknak sikerülne is a TTIP keretében némi sikert kiharcolnia a génmódosított termékek engedélyezésének „harmonizálása” terén, ez nem változtatna azon a fő korláton, amelyet az európai fogyasztók génmódosított élelmiszerekkel szemben tanúsított elutasítása jelent.

### A legfontosabb gabonafélék és olajtartalmú szemes termények termelése 2014/15



### BÚZA

Az európai búzatermelés erősen védett mezőgazdasági terület. Az importvámok a világpiacon emelkednek és csökkennek, megvédvé a gazdálkodókat az ingadozásoktól. Az európai gabona-behozatali védővámok értéke 40 és 90% között változik, míg a takarmány célú alacsony minőségű búza behozatalára nézve korlátozások is vannak: az amerikai import felső határa 592 ezer tonna.

Az amerikai búzaágazatot képviselő lobbicsoportok a védővámok és kvóták eltörlését szorgalmazzák (US Wheat Associates / National Association of Wheat Growers, 2013), és a helyzet az, hogy a közelmúltban az EU és Kanada között elfogadott megállapodásban el is törölték a kanadai búzára vonatkozó védővámokat. Az Európai Parlament számára készített jelentés szerint „a kereskedelmi megállapodás ebben a szektorban jelentős Amerikából érkező uniós importnövekedéshez vezethet” (Bureau et al, 2014, 57. o.).

### ELŐREJELZÉSEK A MODELLEZÉSEK ALAPJÁN

A modellszámítások között összhang uralkodik abban a tekintetben, hogy amennyiben a kereskedelmi védővámokat a TTIP keretében eltörlik, az negatív hatással lesz az EU gabonatermelésére, akár 6%-os csökkenést eredményezve. A CEPII modell szerint az amerikai gabonaágazat hozzájárulása az amerikai gazdasághoz 1,2 milliárd dollár értékben növekszik majd, míg az európai szinten ennek megfelelő mértékű visszaesésre kell felkészülni. Az Európai Parlament megrendelésére készült tanulmány az Amerikából származó gabonaimport 250 millió dolláros emelkedésével számol a védővámok eltörlése esetén, ám az elemzés szerint ez az érték 2,9 milliárd dollárra emelkedhet, ha a „nem vámjellegű intézkedéseket” 25 százalékkal csökkentik (másként szólva, amennyiben sor kerül a génmódosított növényekkel kapcsolatos eljárások harmonizálására). A búza esetében az USDA modellje 109 millió dollár értékű (22%-os) Amerikából származó import növekedést vetít előre, miközben az árak és a termelés is csökkennek mind az USA-ban, mind az EU-ban (lásd a táblázatot).

*„Valószínű, hogy az Egyesült Államokkal folytatott kereskedelem nagyobb mértékű megnyitása káros hatással lenne a gabonafélék és az olajos tartalmú szemes termények szektoraiban dolgozó elsődleges termelőkre.”*

Az Egyesült Királyság Mezőgazdasági és Kertészeti Fejlesztési Tanácsa (AHDB, 2013b).

## A gabonatermelés változásai a TTIP következtében – előrejelzések

Modelltanulmány	Gabona hozzáadott-érték változás (termelés)			
Európai Parlament (Bureau et al., 2014) <i>Megj. A javuló teljesítményt mutató országok adatait nem tüntettük fel.</i>	USA			+1.3%
	Ausztria			-2.3%
	Benelux államok			-3.5%
	Skandinávia			-1.5%
	Spanyolország			-6.4%
	Franciaország			-2.1%
	Németország			-1.6%
	Írország			-4.2%
	Olaszország			-2.4%
	Portugália			-6.2%
	Nagy-Britannia			-4.1%
CEPII (Fontaine, Gourdon és Jean, 2013)	USA			+2,9% (1.3 milliárd USD)
	Németország			-2,5% (200 millió USD)
	Nagy-Britannia			-5,1% (100 millió USD)
	Franciaország			-1,9% (200 millió USD)
	„Dél-Európa”			-4,6% (700 millió USD)
USDA (Beckman, et al., 2015)	Az amerikai gabonaárak változásai	Az amerikai gabonatermelés változásai	Az uniós gabonaárak változásai	Az uniós gabonatermelés változásai
	-0.06%	-0.98%	-0.68%	-0.26%

Az USDA modell emellett kitér a durvaszemű gabonafélékre is (kukorica, cirok, köles), és azt jósolja, hogy a védővámok és a nem vámjellegű intézkedések teljes körű eltörlésével a TTIP 336 millió dollárral növelné az Amerikából származó importot (89%), aminek eredményeként az európai termelés 2 százalékkal, az árak pedig 1,16 százalékkal esnének vissza (Beckman et al., 2015, 27. o.) Ebből kirajzolódna az Egyesült Államok törekvései, hiszen a nem vámjellegű intézkedések eltörlése (másként szólva az olyan területek „harmonizációja”, mint a génmódosított termékek engedélyezése, monitoringja és nyomon követhetősége) hatalmas engedmény lenne az Európai Bizottság részéről, ráadásul olyan, amitől a testület nyilvánosan elzárkózott. Mindazonáltal az uniós termelés 2 százalékos visszaesése igen komoly következményekkel járna, különösen az EU legnagyobb kukoricatermelő országai, Franciaország és Románia számára (Eurostat, 2015).

Az USDA olajrepcével kapcsolatos előrejelzéseiből meglehetősen összetett kép rajzolódik ki. Az elemzés szerint amennyiben a génmódosított szervezetek engedélyezésének harmonizációja következtében növekedne az európai szójaimport, úgy ennek hatására az európai olajrepcetermelés szintje is emelkedne, mert a nagyobb mennyiségű amerikai szója Európába áramlásának köszönhetően más nem európai országok piaci nyílnának meg az európai olajrepcé-kivétel előtt. Csak a védővámok megszüntetése azonban alig gyakorolna hatást az olajrepcé kereskedelmére (Beckman et al., 2015). Az Európai Parlament jelentése (Bureau et al., 2014) szerint a védővámok eltörlése és a nem vámjellegű intézkedések csökkentése következtében visszaesne a szántóföldi

olajos magvú növények termelése, különösen Ausztriában (-1,1%), a Benelux államokban (-2%), Németországban (-1,2%), Írországban (-2,4%) és az Egyesült Királyságban (-1,8%).

Mégsem könnyű előre jelezni, pontosan milyen hatást gyakorolna a védővámok megszüntetése az európai termelőkre, hiszen a szántóföldi gazdálkodók elvileg bármikor megtehetik, hogy egy másik növényt kezdenek el termeszteni, bár az is igaz, hogy a jövedelmükre ez is hatással lenne, mert a különböző termények utáni nyereség nem feltétlenül azonos. Az Európai Parlament jelentésének szerzői megjegyzik, hogy „az EU és az Egyesült Államok közötti szabadkereskedelmi megállapodás a kereskedelmi forgalom nehezen előre jelezhető változásaihoz vezethet a gabonapiacokon, tekintettel arra, hogy a gabonafélék közötti esetleges terményhelyettesítések mind a kínálati, mind a keresleti oldalon megjelenhetnek” (Bureau et al., 2014, 56. o.). A szántóföldi növények egymással való helyettesítése környezeti következményekkel is járhat, mivel a vetéscserék közvetlen hatást gyakorolnak a szántóföldön élő növények és gerinctelen élőlények populációinak létszámára (Hawes et al., 2009), a biológiai sokféleség összefüggéseire, a talajerózióra, a széndioxid-kibocsátásra, a növényvédőszer- és műtrágya-használatra (DG Environment, 2010). Azonban mivel túlságosan komplex változásokról van szó az előrejelzések megfogalmazásához, a környezeti hatásokat sem lehet pontosan felmérni.

**A modellek alapján megfogalmazott előrejelzések vegyes képet mutatnak, mindazonáltal arra utalnak, hogy az európai szántóföldi termelőknek a TTIP eredményeként csökkenő árakkal kell szembenézniük. Csökkenhet az uniós szántóföldi növénytermesztés értéke.**

**Bár az Európai Bizottság kijelentette, hogy a TTIP nem érintheti a génmódosított szervezetekkel kapcsolatos jogszabályokat és eljárásokat, az amerikai kormány világossá tette, hogy ezeket a kérdéseket is a tárgyalások napirendjén szeretné látni.**

## A baromfitermelésre gyakorolt hatások



Az EU és az Egyesült Államok között igen csekély volumenű baromfitermék-kereskedelem zajlik. 2011-ben az EU összesen 860 ezer dollár értékben vásárolt baromfitermékeket az Egyesült Államoktól, míg az Egyesült Államok 160 ezer dollár értékben importált hasonló uniós árut. A baromfihús tekintetében az EU nagyrészt önellátó: 2014-ben 14,1 millió tonna baromfihúst termelt (ami a kereslet 103%-ának felelt meg) (A.V.E.C., 2015). Ám így is jelentős mennyiségű baromfihúst is importál, amiért az amerikai termelők fontos potenciális piacot látnak benne.

Az EU csak szerény baromfitermék-behozatali kvótákat engedélyez (264 ezer tonna szózott csirkemell, 251 ezer tonna főzött csirkemell, 20 ezer tonna nyershús). A kvótát meghaladó importcikkek után igen magas (akár 1,4 EUR/kg) védővámot kell fizetni. A magas európai termelési költségek miatt azonban az importált termékek ára még a védővámok megfizetése ellenére is versenyképes lehet. Így 2013-ban 800 ezer tonna importált baromfihús érkezett az EU-ba (Commission, 2014), összesen mintegy 2 milliárd euró értékben. Az import 90%-a Braziliából és Thaiföldről származott (van Horne & Bondt, 2014). Az Egyesült Államok kapott ugyan egy 16 600 tonna baromfihúsról szóló csökkentett tarifájú vámkontingenst, de ennél kevesebbet exportál.

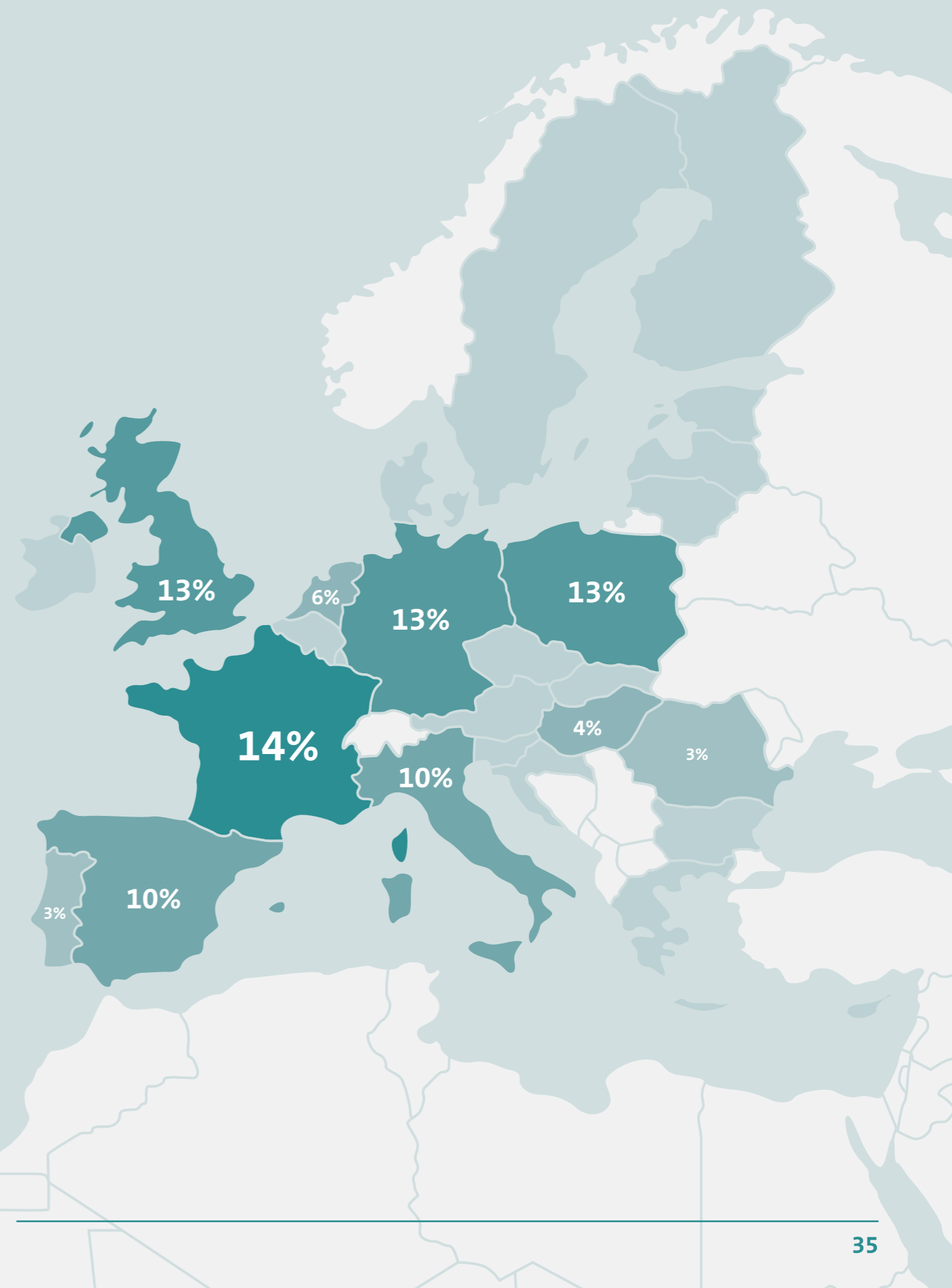
### KÜLÖNBSÉGEK A TERMELÉSBEN

Más mezőgazdasági szektorokhoz hasonlóan a baromfitermelés is igen változatos képet mutat, a helyi piacokat kis baromfiállománnyal ellátó gazdálkodóktól az ipari vagy „kereskedelmi” brojler telepekig, amelyeken sok ezer szárnyast tartanak. A tagállamok között Franciaországban, Spanyolországban, Lengyelországban és Olaszországban a legmagasabb az üzemenként több mint 5000 szárnyast számláló ipari baromfiüzemek koncentrációja. Az európai üzletekben értékesített baromfihús jelentős része ezekről az ipari brojlertelepekről származik. A baromfitermesztés ezzel együtt fontos terület a kis és közepes méretű gazdálkodók számára is. Több mint 2 millió kis baromfigazdaság található az EU-ban, különösen az EU-15 csoporton kívül. Romániában például 1,5 millió gazdaságban nevelnek baromfit, azonban ezek között csak 300 számít „kereskedelmi” üzemnek. Hasonlóképp Görögországban és Portugáliában is a baromfitelepek kevesebb, mint egy százaléka kereskedelmi brojlertelep (van Horne & Bondt, 2014).

Az Egyesült Államokban a baromfitermelés koncentrált – az üzemek 19%-a állítja elő a piacra dobott szárnyasok 68%-át (USDA, 2012b) – és magasan integrált – a legtöbb amerikai baromfitermelő olyan húsipari vállalatokkal áll szerződéses viszonyban, amelyek a termelési lánc egészét ellenőrzésük alatt tartják, a takarmánytól a szállításig. Mindennek eredményeként az Egyesült Államokban is megfogalmazódott a kritika, hogy ezek a vállalatok túlságosan nagy kontrollt és hatalmat gyakorolnak a baromfitermelés fölött (Macdonald, 2014). Számítások szerint a szigorúbb uniós állatjóléti, környezetvédelmi és higiéniai normák 5%-kal növelik az európai termelési költségeket, míg az amerikai termelők költségei csak az európai költségszint 78%-át érik el, elsősorban az olcsóbb takarmánynak köszönhetően (van Horne & Bondt, 2014).



### Az EU fő baromfitermelő országai: a teljes uniós termelés százalékában



## ÁLLATJÓLÉTI INTÉZKEDÉSEK

Meghatározó különbség az EU és az Egyesült Államok között az állatjóléti szabályozás felügyeletének kérdése. Az EU jogszabályai a zárt térben tartott baromfik védelmében minimális állatjóléti normákat írnak elő. Ezek a előírások kiterjednek az állomány sűrűsége, a világítás, az alom, a szellőzés és a takarmány szabályozására (2007/43/EK irányelv). 2012 óta a tojókat kizárólag olyan ketrecekben lehet tartani, amelyekben legalább 750 cm<sup>2</sup> hely van, alternatívaként pedig a szabad tartást javasolja az irányelv (1999/74/EK irányelv). Az Egyesült Államokban ezzel szemben szerződéses vagy önkéntes normák vonatkoznak a szárnyasok jólétére (National Chicken Council, 2012), ám mivel e normák betartását nyilvánosan nem ellenőrzik, nem lehet megállapítani, hogy az amerikai farmok hány százaléka tartja be őket.

A brit nemzeti gazdaszervezet, a National Farmers Union e kérdésben így nyilatkozott: „az amerikai csirketermesztési rendszereket nem tekintjük a brit rendszerekkel egyenértékűnek, és úgy véljük, az európai és az amerikai termelési módszerek között túlságosan nagy az eltérés, és kompromisszumra jutni nem tűnik reálisnak». (Meat Trades Journal, 2015).

Jelentős különbségek figyelhetők meg az élelmiszerbiztonsági szabályozás terén. A nyers baromfihúst az európai unióban csak vízzel szabad tisztítani, ami szigorú higiéniai elvárásokat támaszt a vágóhidak és a feldolgozó üzemek gyakorlatával szemben. Ezzel szemben az Egyesült Államokban a engedélyezett higiéniai normák szintje alacsonyabb (ami csökkenti a termelési költségeket), de megengedi „patogéncsökkentő” vegyszeres atmoszféra a feldolgozási folyamat végén a káros baktériumok eltávolítása érdekében. Az ebből a célból engedélyezett vegyszerek közé tartoznak többek között a klór- és tejsavtartalmú oldatok. Az így kezelt baromfihúst nem lehet az EU-ba importálni.

Az Amerikai Csirketanács az EU patogéncsökkentő vegyszeres atmoszféra bevezetett tilalmát „indokolatlannak” és „tudományosan megalapozatlannak” nevezte (National Chicken Council, 2013). Az európai baromfifeldolgozók és kereskedők szakmai szervezete, az AVEC viszont azt az álláspontot képviseli, hogy „az Európai Bizottságnak meg kell védenie, és támogatnia kell az Európai rendszert, amely a „jobb megelőzni, mint orvosolni” és a „a termőföldtől a tányérig” elveken alapul. Alapvető mértékben tér el attól a rendszertől, amelyben a minőségre csak a termelés utolsó lépcsőfokán helyeznek hangsúlyt.” (AVEC, 2015)

A védővámokkal kapcsolatos kérdéseken túl az európai baromfitermesztőket a leginkább az aggaszthatja a TTIP kapcsán, hogy az Unió esetleg engedélyt tesz az eltérő élelmiszerbiztonsági normák terén. A korábbiakban is aggodalomra adott okot, hogy az EU enged a patogéncsökkentő vegyszeres átöblítéssel kapcsolatban gyakorolt amerikai nyomásnak: a közelmúltban kapott engedélyt a tejsavas átöblítés a marhahús esetében, ami a jelek szerint egyfajta bizalomerosztó gesztus volt a tárgyalásokat megelőzően (Josling & Tangerman, 2014). Jelentős részlet, hogy az Európai Bizottság kikérte az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóságot, az EFSA álláspontját abban a kérdésben, hogy vajon biztonságosnak tekinthető-e a baromfihús peroxi-ecetsavas átöblítése – ezt a lépést ugyanis sokan a módszer engedélyezés felé tett elmozdulásként értelmezik.

## ELŐREJELZÉSEK A MODELLEZÉS ALAPJÁN

A négy gazdasági elemzés közül három egyáltalán nem vizsgálta külön a baromfi vagy a tojások kérdését. Az USDA jelentése ugyanakkor azt vetíti előre, hogy a TTIP csak csekély hatást fog gyakorolni az Egyesült Államok és az EU közötti baromfitermék-kereskedelemben. A fogyasztói preferenciákat figyelembe véve, még akkor is, ha a nem vámjellegű intézkedéseket kiiktatják, az USDA csupán 460 ezer dolláros növekedést jósol az EU-ba szállított amerikai baromfihús-export területén (Beckman et al., 2015). Ez éles ellentétben áll az amerikai Nemzeti Csirketanács álláspontjával, amely szerint „a TTIP-tárgyalások sikeres lezárását követően az amerikai baromfitermelők évi 500 millió dollár értékű áru értékesítésére készülhetnek fel az Európai Unióban” (National Chicken Council, 2013).

A Wageningeni Egyetem kutatói (van Horne és Bondt, 2014) részletesen megvizsgálták az amerikai baromfi versenyképességét az EU piacán. Arra próbáltak magyarázatot találni, mi lehet az oka annak, hogy a TTIP valószínűleg nem forja beváltani be az amerikai gazdálkodók reményeit. A kutatók eredményei szerint a védővámok 50%-os csökkentése lehetővé tenné, hogy az európai tenyésztők előállítási költségeit el nem érő amerikai baromfitermékek beléphessenek az európai piacra – ugyanakkor az amerikai baromfitermés még mindig drágább a brazil versenytársánál, márpedig jelenleg az európai import túlnyomó részét Brazília adja. A kutatók nem zárják ki, hogy a brazil termelők késznek bizonyulnak árai csökkentésére piaci részesedésük megőrzése érdekében. Másrészt szólva nem garantált, hogy az amerikai baromfi előnyben részesülne a már ma is Európába érkező importtal szemben, ami megmagyarázhatja, miért jósol ilyen kis kereskedelmi volumen-növekedést az USDA.



**Míg az európai baromfitermelőknek szigorú állatjóléti előírásokat kell betartaniuk, az amerikai termelőkre csak önkéntes állatjóléti kódexek vonatkoznak. Jelentős eltérések tapasztalhatók a két fél között a biztonsági és higiéniai normák tekintetében is: az EU „a termőföldtől a tányérig” elven alapuló megközelítése szigorúbb, és egyben költségesebb is.**

**A baromfitermékek kereskedelme jelenleg igen alacsony az Egyesült Államok és az EU között. Az európai baromfiágazat mégis aggasztónak tartja a patogéncsökkentő vegyszeres atmoszféra esetleges európai engedélyezését, ami megnyitná az utat az amerikai import előtt.**

**Úgy tűnik, az Európai Bizottság zöld utat kíván adni a patogéncsökkentő vegyszeres atmoszféra alkalmazásának a baromfitermelésben.**

**Ha ez a kérdés eldőli, és az Egyesült Államok a jelenleginél komolyabb importkvótát kap a baromfitermékek behozatalára, Brazília és Thaiföld akkori is az amerikai import komoly versenytársai maradnak.**

**Egyik modellszámításban sem vizsgálták a TTIP tojástermelésre gyakorolt hatását.**

# A sertéstermelésre gyakorolt hatások



Az európai sertéstermelés az EU-15 tagállam csoportra és Lengyelországra összpontosul. Mérete az amerikai ágazat kétszerese (21,4 millió tonna az amerikai 10,5 tonnához képest) (DG Agriculture and Rural Development, 2014a) és egyben erősebben iparosított is: az üzemek 1,5 százaléka adja a sertések háromnegyedét. Ennek ellenére az egy sertésre eső költségek 29%-kal haladják meg az amerikai előállítási költségeket (USITC, 2014). Az Amerikai sertéstermelő ágazat is igen koncentrált: sok farm kifejezetten az állatok egy-egy adott életszakaszára koncentrált (szoptatástól az elválasztásig, elválasztástól az etetőig, etetőtől a vágósúlyra felhizlaló szakaszig), és a sertések 91%-a kerül ki a vágósúlyra felhizlalásra szakosodott telepekről, ahol az állatok száma meghaladja az 5000 egyedeket (McBride & Key, 2014).

## ÁLLATJÓLÉTI INTÉZKEDÉSEK

Az EU egy sor különböző állatjóléti jogszabályt alkalmaz az állattenyésztésben, és több tagállam is rendelkezik saját, az uniósnál szigorúbb szabályozással. A kocák mozgását ellehetetlenítő, túlságosan kis méretű kutyákat, a rutinszerű farokkurtítást, valamint a kocák lekötve tartását egyaránt betiltották. A vemhes állatokat csoportban kell tartani, és minimumkövetelmények vannak érvényben az ólak szerkezeti kialakítására és az alkalmazottak állatjóléti képzésére vonatkozóan is (2008/120/EK irányelv). Az amerikai normáknál szigorúbb állatjóléti minimum-követelmények vonatkoznak az állatok szállítására és leolésére is (World Animal Protection/Humane Society International, 2014).

Az amerikai állattenyésztésre nem vonatkoznak szövetségi szintű jogszabályok. A szállításra és az állatok leolésére az egyes államokban eltérő rendelkezések vannak érvényben (World Animal Protection/Humane Society International, 2014). Kilenc államban ugyan betiltották a túlságosan szűk fiáztatókutyákat alkalmazását, de az amerikai állatvédelmi szabályozás túlnyomó része szerződéses alapon (például az élelmiszerkereskedők előírásain), vagy önkéntesen vállalt normákon nyugszik. Az amerikai Nemzeti Sertéstermelési Tanács arra szólította fel az amerikai tárgyalókat, hogy a TTIP-tárgyalásokon utasítsák el azokat „a nem tudományos alapokon nyugvó európai javaslatokat, amelyek alkalmazása jelentős kereskedelmi akadályt jelentene (pl. állatjóléti rendelkezések)” (National Pork Producers Council, 2013).



európai sertéspiac méretét csak a kínai múlja felül, egyúttal magas fokú védelmet élvez. Az elfogadott vámkontingensek az összes WTO-tagország számára együttesen is kevesebb mint 80 ezertonna sertéshús-termék behozatalára adnak lehetőséget (A Bizottság 806/2007/EK és 1382/2007/EK rendelete). A CETA tárgyalások során ugyanakkor az EU a közelmúltban járult hozzá 75 ezer tonna kanadai sertéshús vámmentes behozatalához (DG Trade, 2014), amelynek értékét a kanadai termelők 400 millió dollárra (USD) becsülik. Tekintettel arra, hogy a kanadai sertéstermelés nem éri el az amerikai ágazat nagyságrendjét, ez az engedély arra enged következtetni, hogy a TTIP-tárgyalásokon az amerikai termelők a kanadainál nagyobb vámmentes kvótában reménykedhetnek.

## RAKTOPAMIN

A raktopamin egy béta-agonista növekedésserkentő hormon; az amerikai hústermelésben széles körben alkalmazott, ám az EU-ban betiltott növekedésserkentők egyike. A sertéseknek adott raktopamint összefüggésbe hozták a sertések fokozott agressziójával, a pulzusszám emelkedésével és a sántasággal. Az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság 2009-ben vizsgálta a raktopamint, különösen annak az emberi szervezetre gyakorolt potenciális szív- és érrendszeri hatásait, és arra a következtetésre jutott, hogy a legalacsonyabb szermaradvány-szint sem garantálja a legérzékenyebb emberek védelmét (EFSA, 2009). A fogyasztókra gyakorolt kockázatokra tekintettel az EU betiltotta a raktopamin szermaradványt tartalmazó sertéshús értékesítését. Kínában és Oroszországban is tilalmat vezettek be.

2012-ben az Egészségügyi Világszervezet és az ENSZ Élelmiszeri és Mezőgazdasági Szervezete által koordinált Nemzetközi Codex Alimentarius maximális maradékanyag-határértéket határozott meg a raktopaminra, ám az Európai Parlament megszavazta, hogy az Unióban korábban bevezetett tilalmat az ellentmondásos döntés ellenére is tartsák fenn. Így tehát valószínűtlennek tűnik, hogy az EU megváltoztassa a vegyszerrel kapcsolatos álláspontját, és nem várható, hogy a raktopaminnal kezelt sertéshús a TTIP eredményeként beléphet az uniós piacokra, bár az amerikai gazdasági lobbis próbálja elérni, hogy megfelelő címkézéssel ez lehetséges legyen (Byrne, 2015).

Az amerikai Nemzeti Sertéstermelési Tanács az importvámok teljes megszüntetéséért lobbizik (National Pork Producers Council, 2013), ám a valóságban nem elsősorban ezek az intézkedések állnak az Amerikából történő behozatal útjában. Az amerikai sertéshús túlnyomó részének árusítása azért tilos az EU-ban, mert az EU tiltja a raktopamin szermaradványokat tartalmazó hús forgalmazását. Becslések szerint az Egyesült Államokban a sertések mintegy 60-80 százalékát kezelik raktopaminnal (Strom, 2015). Ennek eredményeként az amerikai eredetű európai sertéshús-behozatal 2012-ben összesen 4899 tonna volt (National Pork Producers Council, 2013).

Az európai piacokra szánt amerikai sertéshúst alá kell vetni az „Európai Unióba szánt sertéshús” program eljárásainak. E program tanúsítja, hogy az adott sertéseket nem kezelték raktopaminnal; a szermaradvány-vizsgálatokat egy kanadai laboratóriumban végzik. Azonban az USDA a közelmúltban indított el egy „béta-agonistákkal soha nem táplált” minősítési programot, és a kínai piacra szánt raktopamin-mentes sertéshús-termelés infrastruktúrájának kiépítésére is tettek lépéseket (National Pork Board, 2015). Így amennyiben a TTIP-tárgyalások során az EU behozatali kvótát biztosít az Egyesült Államok számára, és amennyiben „az eljárások harmonizációja” részeként hozzájárul ahhoz, hogy a minősítő vizsgálatokat az Egyesült Államok területén végezzék, ezzel könnyen azt érheti el, hogy kialakul egy raktopamin nem alkalmazó elkülönült amerikai sertéságazat az európai piacok ellátására. Más kérdés, hogy egy esetleges kompromisszumos javaslat milyen fogadtatásra talál az Államokban. Az amerikai Nemzeti Sertéstermelési Tanács kinyilvánította, hogy „az amerikai sertéshús-termelők semmilyen más eredményt nem fogadnak el, mint a raktopamin használatára vonatkozó európai tiltás megszüntetését.” (National Pork Producers Council, 2013., 4. o.)



## ELŐREJELZÉSEK A MODELLEK ALAPJÁN

A négy modellből kettő nem tesz különbséget a sertéshús és egyéb húsfajták között. Az Európai Parlament megbízásából készült tanulmány a sertéshúst a „fehér hús” kategóriába sorolja, és jelentős mértékű csökkenést jósol ebben az ágazatban, különösen a balti államokban és Franciaországban. A tanulmány azonban a védővámok teljes megszüntetésének feltevéséből indul ki. A sertéshús-termelés Európa egyik legjobban védett mezőgazdasági szektora, és a teljes vámmentesség szakítana a korábbi kereskedelmi megállapodásokban képviselt megközelítéssel, amelyekben az EU behozatali vámkontingenseket alkudott ki.

### A „fehér húsok” termelésének csökkenése az Európai Parlament megbízásából készített vizsgálat előrejelzései szerint (Bureau et al., 2014)

Unió tagállam vagy országcsoport	A „fehér húsok” termelésének csökkenése a védővámok teljes eltörlése, és a nem vámjellegű intézkedések 25%-os lefaragása esetén
Balti államok	-9.6%
Franciaország	-4.5%
Írország	-2.7%
Skandinávia	-2.1%
Németország	-2.0%
Nagy-Britannia	-2.0%
Benelux államok	-1.4%
Ausztria	-1.2%
Olaszország	-1.0%

A szerzők ugyanakkor megjegyzik, hogy „amennyiben az amerikai termelők védővámok nélkül férnek hozzá az uniós [fehér hús-] piacokhoz, az könnyen jelentős importtöbbletbe, valamint az európai termelőket sújtó új gazdasági nehézségek megjelenéséhez vezethet” (Bureau et al., 2014, p. 57).

Az USDA is a védővámok és kvóták teljes körű eltörlésével, valamint a „nem vámjellegű intézkedések” felszámolásával számol. A modellek alapján az amerikai sertéshús-export mintegy 1,2 milliárd dollárnyi, azaz majd 2000 százalékos növekedését vetítik előre. Ennek eredményeként az árak az EU piacain 0,56 százalékkal esnének, a termelés pedig 1,93 százalékkal esne vissza. Ezeket a számításokat azonban fenntartásokkal kell kezelni, mivel az EU aligha fogja a sertéshús behozatalára kivetett védővámokat teljességükben felszámolni. A sertéshús kereskedelmére vonatkozó legfontosabb nem vámjellegű intézkedés, a raktopamin tilalma vonatkozásában igen nehéz elképzelni, hogy az Európai Parlament és a tagállamok készek legyenek elfogadni a raktopaminnal kezelt termékek importját, így valószínűbbnek tűnik, hogy a harmonizációs megállapodások eredményeként az amerikai gyártók inkább a raktopamin nélküli kínálat alapjait fogják megteremteni.



**Következtetések: A sertéstermékekre vonatkozó gazdasági modellezés vagy nem kellően részletes, vagy olyan feltételezéseken alapul, amelyek a megvalósulásának kicsi az esélye; így a TTIP hatásaival kapcsolatosan ezen a téren nem igazán lehetséges megalapozott következtetéseket levonni.**

**A raktopamin továbbra is rendkívül vitás kérdés, ám létrejöhet a raktopamin felhasználása nélkül termelt amerikai sertéshús-kínálat.**

**Az EU mindig is erős védőintézkedésekkel korlátozta a sertéshús behozatalát, és az EU minden valószínűség szerint inkább sertéshús-behozatali kvótát (vámkontingenst) ajánl fel, mint vámmentességet.**

**Nem készült megfelelő modellezés arról, milyen hatást gyakorolna az uniós termelőkre, ha a raktopamin alkalmazása nélküli előállított sertéshús behozatalára jelentős vámkontingenst fogadnának el.**

## Következtetések

Az EU és az Egyesült Államok között régóta fennállnak a mezőgazdasággal kapcsolatos kereskedelmi viták és nézetkülönbségek, különösen a környezetvédelemmel, a fogyasztók biztonságával, az állatok jólétével és a mezőgazdasági támogatásokkal kapcsolatban. Még abban az esetben is, ha a TTIP révén megnyitják egymás előtt mezőgazdasági piacait, az EU és az Egyesült Államok termelői továbbra is nagyon eltérő körülmények között folytatják tevékenységüket, és túlzás nélkül kijelenthetjük, hogy egészen eltérő termékeket állítanak elő.

A TTIP azért jelent komoly eltérést a korábbi kereskedelmi egyezményekhez képest, mert egy sor olyan, nem kereskedelmi jellegű kérdésre is kiterjed, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a fogyasztókra, a gazdákra és a környezetre – többek között az élelmiszerbiztonsági szabályok, a hústermelésben alkalmazott antibiotikumok és hormonok, a húskészítmények vegyszeres átmosása, a növényvédő szerek használata és a génmódosított növények termesztése terén.

Ha az Egyesült Államok mezőgazdasági lobbija zöld utat kap, az a gazdasági elemzések szerint pusztító hatással lehet az uniós mezőgazdaság ágazataira, különösen a marha- és sertéshús-, illetve tejtermék-termelésre. A szántóföldi termelőkre, illetve a tojástermelőkre gyakorolt hatások bizonytalanok, illetve ismeretlenek, míg a baromfi-termékek védővámainak eltörlése eredményeként az amerikai termelők jóval az uniós gazdák árai alatt kínálhatnák portékáikat.

Az elemzések szerint az exportlehetőségek növekedése nem jelent magasabb jövedelmeket az európai gazdák számára, ám számos mezőgazdasági ágazatban a termelői árak meredek esésére kell felkészülni. Az európai fél nyeresége összesen néhány szektorban realizálódik, mint például a sajttermelésben – de ezek az előnyök is nagyrészt azon múlnak, hogy az Egyesült Államok milyen mértékben kész engedni a jelenleg alkalmazott nem vámjellegű kereskedelmi korlátozásokból. Hasonlóképpen, megkérdőjelezhető az a kitüntetett szerep is, amelyet az Európai Bizottság a földrajzi árujelzőknek kíván biztosítani, tekintettel arra, hogy a haszon nagy valószínűséggel az exportorientált termelők és kis számú földrajzi árujelzéssel rendelkező termék körére fog korlátozódni.

Az elemzések előrejelzései szerint a TTIP növelni fogja az Egyesült Államokból érkező importot, miközben az uniós termelők haszna csökkenni fog. A tanulmányok szerint az európai mezőgazdaság hozzájárulása a uniós GDP-hez akár 0,8 százalékkal is csökkenhet, míg az amerikai mezőgazdaság hozzájárulása a GDP-hez akár 1,9 százalékkal is növekedhet. Az Egyesült Államok Mezőgazdasági Minisztériumának előrejelzései szerint az európai gazdálkodóknak fizetett átvételi árak minden élelmiszer-kategóriában csökkenni fognak.

Mindent összevetve, a gazdasági modelltanulmányok azt vetítik előre, hogy a TTIP komoly hatást gyakorolhat az EU több mezőgazdasági ágazatában az uniós mezőgazdasági termelők többségének nehézségeket okozva, miközben a megállapodás előnyeit töredékük élvezheti csupán.







# Jegyzetek

- Több amerikai élelmiszeripari és mezőgazdasági szervezet 2013 március 4-i levele Ron Kirk nagykövethez: http://www.nppc.org/wp-content/uploads/2013-03-04-Ag-Coalition-US-EU-FTA.pdf
- A Föld Barátai Európa információkérése arról, hogy milyen találkozókra került sor a TTIP kapcsán az Európai Bizottság tisztségviselői és a vállalati lobbicsoportok között: Friends of the Earth Europe (2014) Who’s driving the EU-US trade talks? https://www.foeeurope.org/whos-driving-eu-us-trade-talks-070714
- Lásd a következő dokumentumokban rögzített megjegyzéseket: US Trade Representative (2014) 2014 Report on Sanitary and Phytosanitary Measures, Washington DC: Office of the United States Trade Representative, and US Trade Representative (2014) 2014 Report on Technical Barriers to Trade, Washington DC: DC: United States Government. Az iparági megjegyzésekkel kapcsolatban lásd: 1. l.ábjegyzet.
- Az ösztradiol, a tesztoszteron, a progeszteron, a zeranol, a trenbolon-acetát és a melengesztrol-acetát tilalma 1989-ben lépett hatályba.
- Például: „a tárgyalások során ki kell térni (...) a biotechnológiai termékek engedélyezésének hosszadalmas voltára” (USDA Foreign Agricultural Service, 2015).
- A 2007/43/EK irányelv lefekteti a zárttéri baromfi tenyésztés minimális állatjóléti normáit, beleértve a tartási sűrűségre, a világításra, a trágya kezelésére, a szellőztetésre és a takarmányra vonatkozó előírásokat. A 1999/74/EK irányelv előírja, hogy a tyúkokat olyan ketrecekben lehet csak tartani, amelyekben legalább 750 cm2 hely van, alternatívaként pedig a szabad tartást javasolja az irányelv.
- 2014-ben a Bizottság kikérte az Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság, az EFSA álláspontját abban a kérdésben, hogy vajon biztonságosnak tekinthető-e a baromfihús peroxi-ecetsav alapú anyagokkal történő átmosása.
- A kereskedelmi vitát követően az Egyesült Államok és az EU 2006-ban abban állapodott meg, hogy egyes boroknak és szeszes italoknak védelmet biztosítanak. Elfogadásra került a „félíg általános” megnevezések listája, amelyek használatát az Egyesült Államok joga is korlátozná. Olyan termékmegjelölések tartoznak ide, mint a Burgundy, a Chablis, a Champagne és a Sherry. Az azokat már a korábbiakban is használó amerikai gyártók megtarthatták a termékneveket, de ezen megjelölésekkel új termékeket már nem lehet forgalomba hozni. Lehet, hogy ez a szabályozás európai mércével nem tűnik túlságosan szigorúnak, de azt jelenti, hogy sok borra és szeszes italra vonatkozó földrajzi árujelző már ma is oltalmat élvez az Egyesült Államokban.
- Cargill (21%), Tyson (21%), JBS (20%), National Beef Packing (11%), American Foods Groups (6%) (Confederation Paysanne, 2014).
- Ösztradiol, tesztoszteron, progeszteron, zeranol, trenbolon-acetát és melengesztrol-acetát.
- Az Egyesült Államok egy 1970-es megállapodás értelmében további 11 500 tonna marhahús-behozatali kvótával rendelkezik: ennyi marhahúst értékesíthet az EU-ban úgy, hogy mindössze a normál importvám 20%-át kell fizetnie.



## Következtetések

Az EU és az Egyesült Államok között régóta fennállnak a mezőgazdasággal kapcsolatos kereskedelmi viták és nézetkülönbségek, különösen a környezetvédelemmel, a fogyasztók biztonságával, az állatok jólétével és a mezőgazdasági támogatásokkal kapcsolatban. Még abban az esetben is, ha a TTIP révén megnyitják egymás előtt mezőgazdasági piacait, az EU és az Egyesült Államok termelői továbbra is nagyon eltérő körülmények között folytatják tevékenységüket, és túlzás nélkül kijelenthetjük, hogy egészen eltérő termékeket állítanak elő.

A TTIP azért jelent komoly eltérést a korábbi kereskedelmi egyezményekhez képest, mert egy sor olyan, nem kereskedelmi jellegű kérdésre is kiterjed, amelyek jelentős hatást gyakorolnak a fogyasztókra, a gazdákra és a környezetre – többek között az élelmiszer-biztonsági szabályok, a hústermelésben alkalmazott antibiotikumok és hormonok, a hűszármények vegyszeres átmosása, a növényvédő szerek használata és a génmódosított növények termesztése terén.

Ha az Egyesült Államok mezőgazdasági lobbija zöld utat kap, az a gazdasági elemzések szerint pusztító hatással lehet az uniós mezőgazdaság ágazataira, különösen a marha- és sertéshús-, illetve tejtermék-termelésre. A szántóföldi termelőkre, illetve a tojástermelőkre gyakorolt hatások bizonytalanok, illetve ismeretlenek, míg a baromfi-termékek védővámainak eltörlése eredményeként az amerikai termelők jóval az uniós gazdák árai alatt kínálhatnák portékáikat.

Az elemzések szerint az exportlehetőségek növekedése nem jelent magasabb jövedelmeket az európai gazdák számára, ám számos mezőgazdasági ágazatban a termelői árak meredek esésére kell felkészülni. Az európai fél nyeresége összesen néhány szektorban realizálódik, mint például a sajtttermelésben – de ezek az előnyök is nagyrészt azon múlnak, hogy az Egyesült Államok milyen mértékben kész engedni a jelenleg alkalmazott nem vámjellegű kereskedelmi korlátozásokból. Hasonlóképpen, megkérdőjelezhető az a kitüntetett szerep is, amelyet az Európai Bizottság a földrajzi árujelzősőknek kíván biztosítani, tekintettel arra, hogy a haszon nagy valószínűséggel az exportorientált termelők és kis számú földrajzi árujelzőssel rendelkező termék körére fog korlátozódni.

Az elemzések előrejelzései szerint a TTIP növelni fogja az Egyesült Államokból érkező importot, miközben az uniós termelők haszna csökkenni fog. A tanulmányok szerint az európai mezőgazdaság hozzájárulása a uniós GDP-hez akár 0,8 százalékkal is csökkenhet, míg az amerikai mezőgazdaság hozzájárulása a GDP-hez akár 1,9 százalékkal is növekedhet. Az Egyesült Államok Mezőgazdasági Minisztériumának előrejelzései szerint az európai gazdálkodóknak fizetett átvételi árak minden élelmiszer-kategóriában csökkenni fognak.

Mindent összevetve, a gazdasági modelltanulmányok azt vetítik előre, hogy a TTIP komoly hatást gyakorolhat az EU több mezőgazdasági ágazatában az uniós mezőgazdasági termelők többségének nehézségeket okozva, miközben a megállapodás előnyeit töredékük élvezheti csupán.



**Friends of  
the Earth  
Europe**



**Magyar  
Természetvédők  
Szövetsége**  
Föld Barátai Magyarország